БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР! 1925 чылда үндезилеттинген

ШЫН

СЭКП-ниң Тыва обкомунуң болгаш Кызыл хооркомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң органы

№ 19 (5423) 1963 ч. январь 23, среда | Өртээ 2 көп

МАСТЕР — бүдүрүлгеде кол кижи

Чыл келген тудум-на бистин үлетпүрүвүс бурунгаар улуг базымны кылып, техниктиг чепсегленишкини күштелип, технологиязы сайыраңгайжып турар. Оон-биле чергелештир үлетпүрде ажылдап турар кижилернин мергежили бедип, оларның күш-ажылының организациязы нарыыдап турар. Үлетпүрүнүң дүшкан-на участогунга — цехке, мастерскаяға, бригадага организакчы кол роль, мастерге хамааржыр. Мастер — бүдүрүлгенин командири, ажылчыннарның удуртукчузу.

Үлетпүрге бедик бүдүрүкчүлүг чаа техниканы калбак хемчээлдиниг-биле ажыглап, хөй күш үнер ажылдарны механизастап болгаш автоматчыдып турар амгы үеде, мастерден негелде база соскаал чок улгадыр ужурлуг. Планныг онаалгаларның күүселдези, бүдүрүлгенин бир дески эки ажылы мастерден улуг хамаарылгалыг.

Улуг-Хем ыяш-үлетпүр ажылагыйының эт-херекселдер бүдүрер цегинде мастер Виктор Григорьевич Юшин бодунуң хүлээлгезин эки күүседип турар. Цехтин планы доктаамал ажыр күүсеттинип, бүдүрүп үндүрген продукциязы чоннуң бедик үнелеин ап турар. Мастер Юшинниң удуртуп турар участогу бүдүрүлгениң бедик культуразын чедип ап, эт-херекселдер бүдүреринин технологиязын сайыраңгайжыдып турар.

Кызылдың алгы заводунда кидис идиктер кылыр цехтың мастери, Тыва АССР-ниң Дээди Совединин депутады Хүрекпен, сүт заводунда мастер Анна Кретова олар хөй чылдарның дургузунда бүдүрүлгеге ажылдап келгеш, өөренип алган байлак дуржулгазын ажылчыннарга дамчыдып берип, боттарынга онаашкан участоктарның ажыл-чорудулгазын бедик деңнелге организастап, башкарып турарлар. Ынчангаш, ол мастерлериниң удуртуп турар цехтериниң бүдүрүлгечи көргүзүглери өскелерден бедик болуп, мурнакчыларның одуруунга доктаамал турып келгени таварылга эвес.

Республиканың үлетпүр бүдүрүлгелеринде техниканы улам-на хөйүбиле ажыглап турары-биле холбаштыр ам мастериниң хүлээлгезин чамдыкта дээди болгаш тускай ортумак эртемниг кижилер күүседип турар апарган. Оларның хөй кезин боттарының техниктиг билиглерин бүдүрүлгениң ажыл чорудулгазын таарыштыр организастап башкарарыбиле чедиишкинниг холбаштырбышаан, харылап турар участоктары күш-ажылчы чедиишкиннерни чедип алырын хандырып турарлар.

Үлетпүр бүдүрүлгелернин, тудугларның удуртукчулары ажыл-херекти эки билир, бедик медерелдиг, ажылчыннар ортузунга ат-алдарлыг кижилерни мастер кылдыр шилип депшидерин дидими-биле практикалаар ужурлуг. Бот-идепкейи чок, арагалаар, күш-ажылдың сагылга-чурумун үреэр кижилер эртем билиглиг-даа болза, мастерниң хүндүлүг хүлээлгезинге төлеп чок дээрзин уттуп болбас.

«Тыва тудуг» трезиниң коллективиниң кошкак ажылының бир кол чылдагааны болза, мастер кадрларны шилиириңге негелдени кошкадып, тудугжуларның күш-ажылын өзулуг организастап башкарып шыдавас, депшилгелиг чаа чүүлдерни деткиириңге хөөн чок, хожудангай эрги методтардан чайлаарын оралдашпас чамдык кижилерге чугула участокту, коллективти удуртуруп даандырып турарында. «Тыва дагдугу» болгаш «Тывакобальт» комбинаттарның тудугларында техниканың күчүзүн долу ажыглавайн турар, күш-ажылдың организациязының деңнели куду. Ол дээрге базала мастерлериниң организакчы идепкей чок чоруун херечилеп турар.

Чүрт болгаш аъш-чем үлетпүрүнүң Министерствозуунуң чамдык бүдүрүлгелеринде күш-ажылдың бүдүдүрүкчүлүү ам-даа чавыс, бүдүрүп үндүрген продукциянын шынары куду болуп турар. Бир эвес мастер бүрүзү ажылчыннарның күүнүн план күүселдезин ыяавыла хандырарынче эвилеп шыдаан болза, ындыг четпестер турбас ийик.

Мастер чүгле бүдүрүлгениң командири эвес, а ажылчыннарның башкызы, кижизидикчизи болур ужурлуг. Ынчаарга республиканың үлетпүр бүдүрүлгелеринде ажыл шагы үзер, арагалаар чоруктар амдаа бар. Оон уламындан ажыл нормазын күүсетпейн турар кижилер үлетпүр бүдүрүлгелеринин коллективтеринде бар болуп турар.

Ажыл-херекти шуут удуртуп башкарып турар мастер болза бүдүрүлгениң удуртукчузунуң кол дузалакчызы болур ужурлуг. Планныг онаалгаларның күүселдезин хандырарын мастерден негевишаан, бүдүрүлгениң удуртукчузу мастерге дузалаар, ону кижизидер, өөредир ужурлуг. Бодунун харыылап турар участогунга хамааржыр оперативтиг айтырыгларны шиитпирлээр эргени мастерге тыпсыры чугула. Квартал азы чыл планын ажылдап кылып турар үеде мастерлериниң саналдарын ап, оларны план чогаадырынга киириштирер херек. Үүге дээрге бүдүрүлгениң курлавырларын мастер кымдан-даа артык эки билир болгай. Бүдүрүлге коллективтеринде партия болгаш профэвилел организацияларының сорулгазы болза, мастериниң ролюн бүгү талалыг бедидери, бүдүрүлгени удуртуп башкарарынга таарымчалыг бүгү байдалдарны аңаа тургузуп өөрү болур.

Чер-чер советтериңге соңгулдаларга алдар болдурган социалистиг чарыш бо хүннерде бүгү чүртта калбарып турар. Үлетпүр бүдүрүлгелериниң коллективтериниң, мурнакчы кижилериниң болгаш бригадаларның алган социалистиг хүлээлгелериниң күүселдезин хандырар дээш мастер бүрүзү бодунуң харыылап турар участогунга күш-ажылдың организациязын экижидип, депшилгелиг чаа чүүлдерни ажыглап, ажылчыннарның өзулуг удуртукчузу, кижизидикчизи болур дээш бүгү күжүн, дуржулгазын берип ажылдаар ужурлуг.

«Сельхозтехниканың» Чадаана салбырының мастерскаяларында часкы хову ажылдарынга белеткел организастыг чоруп турар.

ЧУРУКТА: Монгуш Кертик-оол болгаш комсомолчу Ондар Быстан-оол. Септелгениң эгезинден бээр слесарьлар-биле кады тракторларның соңгу өзектерин эптээр ажылды күүседип турарлар. Ол үениң иштинде олар 30 хире белдирлерни эптеп, катап тургускан.

Фото В. Чапайкиннин.

Тыва АССР-ниң ажылчы чоннар депутаттарының районнар Советтеринге соңгулда талазы-биле районнарның соңгулда комиссияларын бадылаар дугайында

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң ЧАРЛЫЫ

«Тыва АССР-ниң ажылчы чоннар депутаттарының район, хоорай, көдээ болгаш суур Советтеринге соңгулда дугайында Дүрүмүнүң» 26, 27 чүүлдеринге үндезилээш, ажылчы чоннар депутаттарының районнар Советтеринге соңгулда талазы-биле районнарның соңгулда комиссияларын хөй-ниитичи организацияларның болгаш ажылчы чоннар ниитилелдериниң төлээлекчилериниңдараазында составтыг кылдыр бадылаар:

АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ БАРЫЫН-ХЕМЧИК РАЙОН СОВЕДИНГЕ СОҢГУЛДА ТАЛАЗЫ-БИЛЕ РАЙОННУҢ СОҢГУЛДА КОМИССИЯЗЫ

Соңгулда комиссиязының даргазы — Шаңгыр Биче-оолович **Куулар** — Барыын-Хемчиктиң Коммунистиг организациязындан.

Соңгулда комиссиязының даргазының оралакчызы — Шугу Дакпаевич **Иргит**—«Тээли» совхозтуң ажылчыннарындан болгаш албан-хаакчыларындан.

Соңгулда комиссиязының секретары — Алла Кузьминична **Кускова** — Кызыл-Мажалык эмнелгезиниң профэвилел организациязындан.

Соңгулда комиссиязының кежигүннери:

Тюлюш Самбуевич **Нурсат**—«Тыва даг-дүгү» тудуг эргелелиниң ажылчыннарындан, инженер-техниктиг ажылдакчыларындан болгаш албан-хаакчыларындан;

Кенден Монгушович **Ак-кыс** — Барыын-Хемчик районнуң комсомол организациязындан;

Куулар Амырбитович **Мөнге** — «Барлык» совхозтуң профэвилел организациязындан;

Георгий Астафьевич **Силкин** — «Сельхозтехниканың» Барыын-Хемчик салбырының ажылчыннарындан, инженер-техниктиг ажылдакчыларындан болгаш албан-хаакчыларындан;

Таисия Санчиевна **Тюлюш** — Шуйнуң сес чыл школазының башкыларындан болгаш техниктиг ажылдакчыларындан;

Монгуш Садунажыковна **Чачытпаа** — Биче-Тей суурнуң хамаатыларындан.

Соңгулдага алдар кылдыр

СЭКП Төп Комитединиң ноябрь Пленумунуң шиитпирлерин боттандырбышаан, Каа-Хем районда «Кызыл тук» колхозтуң малчыннары менди болгаш хүр кыштагладыышкын дээш чер-чер Советтеринге соңгулдага алдар болдурган чарышты калбартып турар. Ажыкта хой бригадазын маңаа чижекке айтып болур.

Бригада чайгы семиртилгени эки организастаан, кышкы одарны база чөп ажыглап турар. Бо хүннерде хой оолдан эгелээн, эки ажаап, чемгерип турарындан хураган шупту менди.

Сураглыг малчын Салчак Бөрзектиң коданындан 103 хой 106 хураган төрээн, оолдаашкын улажып турар. Эрткен чылын эш Бөрзек чыс хойга онааштыр 116 хураганны менди өстүрбүшаан, хой бүрүзүнден 3 кг дүктү алган. Бо чылын оон-даа бедик көргүзүглүг болурунга малчын бүзүрелдиг.

АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ЧӨӨН-ХЕМЧИК РАЙОН СОВЕДИНГЕ СОҢГУЛДА ТАЛАЗЫ-БИЛЕ РАЙОННУҢ СОҢГУЛДА КОМИССИЯЗЫ

Соңгулда комиссиязының даргазы — Аваа Чигжитович **Монгуш**—Чөөн-Хемчиктиң Коммунистиг организациязындан.

Соңгулда комиссиязының даргазының оралакчызы — Базыр Даваевич **Монгуш** — СЭКП-ниң Чөөн-Хемчик парткомунуң Коммунистиг организациязындан.

Соңгулда комиссиязының секретары — Татьяна Федоровна **Локосова** — Чадааныың № 1 уруглар садының ажылдакчыларындан.

Соңгулда комиссиязының кежигүннери:

Вадим Васильевич **Назаров**—Чадаана эмнелгезиниң медицина ажылдакчыларындан;

Любовь Максимовна **Коева**—районнуң хереглекчилер ниитилелиниң ажылчыннарындан болгаш албан-хаакчыларындан;

Антонина Николаевна **Колмакова** — районнуң саң-хөө килдизиниң ажылдакчыларындан;

Монгуш Араптанович **Хеймер-оол**—«Сүт-Хөл» совхозтуң ажылчыннарындан, инженер-техниктиг ажылдакчыларындан болгаш албан-хаакчыларындан;

Кима Биче-ооловна **Март-оол** — СЭКП XXII съездизи аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчуларындан;

Аңгыр-оол Телгерович **Ховалыг** — «Чыраа-Бажы» совхозтуң ажылчыннарындан, инженер-техниктиг ажылдакчыларындан болгаш албан-хаакчыларындан.

АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ КАА-ХЕМ РАЙОН СОВЕДИНГЕ СОҢГУЛДА ТАЛАЗЫ-БИЛЕ РАЙОННУҢ СОҢГУЛДА КОМИССИЯЗЫ

Соңгулда комиссиязының даргазы — Ольга Борисовна **Чернышева**—Каа-Хемниң Коммунистиг организациязындан.

Соңгулда комиссиязының даргазының оралакчызы — Эрес-оол Константинович **Балчый-оол**—Каа-Хемниң комсомол организациязындан.

Соңгулда комиссиязының секретары — Фаина Александровна **Габышева** — Каа-Хем райкүүскомнуң профэвилел организациязындан.

Соңгулда комиссиязының кежигүннери:

Павел Иванович **Голубцов** — районнуң хереглекчилер ниитилелиниң ажылчыннарындан болгаш албан-хаакчыларындан;

Михаил Иванович **Агапов** —«Октябрь 14 чылы» көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчуларындан;

Павел Борисович **Башев** — районнуң улус судунуң болгаш прокуратуразының профэвилел организациязындан;

Виктор Анатольевич **Леонов** — район эмнелгезиниң комсомол организациязындан.

Наталья Сенгинбеевна **Найыат** — «Коммунизмче орук» көдээ ажылагый артелиниң колхозчуларындан;

Александр Салчакович **Адыяа** — «Ленинчи орук» көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчуларындан.

АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ӨВҮР РАЙОН СОВЕДИНГЕ СОҢГУЛДА ТАЛАЗЫ-БИЛЕ РАЙОННУҢ СОҢГУЛДА КОМИССИЯЗЫ

Соңгулда комиссиязының даргазы — Доргар Бартановна **Ондар** — Өвүрүүн коммунистиг организациязындан.

Соңгулда комиссиязының даргазының оралакчызы — Дамбажык Тоспанович **Тумат**—«Торгалыг» көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчуларындан.

Соңгулда комиссиязының секретары — Маадыр-оол Ондарович **Лопсан-Серен** — Хандагайты ортумак школаның башкыларындан болгаш техниктиг ажылдакчыларындан.

Соңгулда комиссиязының кежигүннери:

Валентина Никифоровна **Ерасова**—Хандагайты эмнелгезиниң медицина ажылдакчыларындан;

Александра Монгушовна **Дагба** — «Коммунизмче орук» колхозтуң комсомол организациязындан;

Чөнүк-оол Мыныкович **Ооржак**—Кызыл-Тей суурнуң хамаатыларындан;

Монгуш Сүрүнович **Шойдан**—районнуң хереглекчилер ниитилелиниң ажылчыннарындан болгаш албан-хаакчыларындан.

АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ БИИ-ХЕМ РАЙОН СОВЕДИНГЕ СОҢГУЛДА ТАЛАЗЫ-БИЛЕ РАЙОННУҢ СОҢГУЛДА КОМИССИЯЗЫ

Соңгулда комиссиязының даргазы — Наталья Найдыновна **Опеш** — Бии-Хемниң коммунистиг организациязындан.

Соңгулда комиссиязының даргазының оралакчызы — Михаил Кириллович **Кунаев** — «Кызыл тараз-чыы» көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчуларындан.

Соңгулда комиссиязының секретары — Иван Архипович **Шишигин**—СЭКП-ниң Бии-Хем парткомунуң ажылдакчыларының коллективиндеи.

Соңгулда комиссиязының кежигүннери:

Григорий Андреевич **Гончаров** — Бии-Хем районнуң шериг комиссариадының шериг албан-хаакчыларындан;

Наталья Георгиевна **Сараскина** — Турааның № 1 ортумак школазының башкыларындан болгаш техниктиг ажылдакчыларындан;

Николай Павлович **Бызов** — «Сельхозтехниканың» Бии-Хем салбырының ажылчыннарындан, инженер-техниктиг ажылдакчыларындан болгаш албан-хаакчыларындан;

Петр Максимович **Сорокин**—Бии-Хем районнуң хереглекчилер ниитилелиниң ажылчыннарындан болгаш албан-хаакчыларындан;

Николай Хомушкуевич **Аракчаа** — Турааның музыка школазының башкыларындан болгаш техниктиг ажылдакчыларындан;

Анна Ивановна **Крамарева**—Туран эмнелгезиниң медицина болгаш техниктиг ажылдакчыларындан.

АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ТАНДЫ РАЙОН СОВЕДИНГЕ СОҢГУЛДА ТАЛАЗЫ-БИЛЕ РАЙОННУҢ СОҢГУЛДА КОМИССИЯЗЫ

Соңгулда комиссиязының даргазы — Владилен Владимирович **Нечаев**—Таңдының коммунистиг организациязындан.

Соңгулда комиссиязының даргазының оралакчызы — Евдокия Васильевна **Мосийко**—Бай-Хаак ортумак школаның башкыларындан болгаш техниктиг ажылдакчыларындан.

Соңгулда комиссиязының секретары — Антонина Иосифовна **Вешкина** — социал хандырылгазының район килдизиниң ажылдакчыларындан.

Соңгулда комиссиязының кежигүннери:

— Михаил Данилович **Полынцев**—Таңды райкүүскомнуң ажылдакчыларының профэвилел организациязындан;

Самдан Айыжиевич **Дорсат** — районнуң улус судунуң болгаш прокуратуразының ажылдакчыларының профэвилел организациязындан;

Владимир Алексеевич **Кривовязов** —«Межегей» совхозтуң ажылчыннарындан, инженер-техниктиг ажылдакчыларындан болгаш албан-хаакчыларындан;

Прокопий Спиридонович **Сырчин** — көдээ ажыл-агый дуржулга станциязының ажылчыннарындан, тускай эртемниглериниңдеи болгаш албан-хаакчыларындан;

Андрей Лопсанович **Сумба**—Бай-Хаак ыяш ажыл-агый черинин ажылчыннарындан, инженер-техниктиг ажылдакчыларындан болгаш албан-хаакчыларындан.

Норжай Дамдыновна **Оюн**—«Коммунизмниң херели» көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчуларындан.

АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ТЕС-ХЕМ РАЙОН СОВЕДИНГЕ СОҢГУЛДА ТАЛАЗЫ-БИЛЕ РАЙОННУҢ СОҢГУЛДА КОМИССИЯЗЫ

Соңгулда комиссиязының даргазы — Мария Ондаровна **Минчимаа** — Тес-Хемниң коммунистиг организациязындан.

Соңгулда комиссиязының даргазының оралакчызы — Даваа Шойдакович **Дирчин** — «Чодураа» көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчуларындан.

Соңгулда комиссиязының секретары — Галина Степановна **Разводова** —районнуң мал эмнелгезиниң ажылдакчыларындан.

Соңгулда комиссиязының кежигүннери:

Данил Кенденович **Дамчай** —«Чаа орук» колхозтуң коммунистиг организациязындан;

Михаил Белчеевич **Шойжуң** — «Коммунизмче орук» көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчуларындан;

Светлана Кыргысовна **Яндаа**—Тес-Хемниң комсомол организациязындан;

Бежей Маадыровна **Манзай** — «Ак-Эрик» көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчуларындан;

Чүргүй-оол Намчатович **Хомушку** — Берт-Даг сес чыл школазының башкыларындан болгаш техниктиг ажылдакчыларындан;

Тамара Дендип-ооловна **Довгак** — районнуң хереглекчилер ниитилелиниң ажылчыннарындан болгаш албан-хаакчыларындан.

АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ТОЖУ РАЙОН СОВЕДИНГЕ СОҢГУЛДА ТАЛАЗЫ-БИЛЕ РАЙОННУҢ СОҢГУЛДА КОМИССИЯЗЫ.

Соңгулда комиссиязының даргазы—Хунай-оол Чүвүртекович **Сарыглар** — Тожунуң Коммунистиг организациязындан.

Соңгулда комиссиязының даргазының оралакчызы—Дмитрий Никитьевич **Ящиков** — көдээ ажыл-агый ажылдакчыларының профэвилелиниң Тоора-Хем месткомунуң.

Соңгулда комиссиязының секретары—Нина Михайловна **Болотина** — Тоора-Хем эмнелгезиниң медицина болгаш техниктиг ажылдакчыларындан.

Соңгулда комиссиязының кежигүннери:

Валентин Петрович **Новиков** — Сыстыг-Хем ыяш ажыл-агый черинин ажылчыннарындан, инженер-техниктиг ажылдакчыларындан болгаш албан-хаакчыларындан;

Надежда Николаевна **Гаврилова**—Тожу райкүүскомнуң комсомол организациязындан;

Петр Николаевич **Берестов**—районнуң хереглекчилер ниитилелиниң ажылчыннарындан болгаш албан-хаакчыларындан;

Александр Борисович **Болдур-оол**—«Совет Тыва» көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчуларындан.

АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ УЛУГ-ХЕМ РАЙОН СОВЕДИНГЕ СОҢГУЛДА ТАЛАЗЫ-БИЛЕ РАЙОННУҢ СОҢГУЛДА КОМИССИЯЗЫ

Соңгулда комиссиязының даргазы —Монгуш Шойгарович **Доржу-Сумба**—Улуг-Хемниң Коммунистиг организациязындан.

Соңгулда комиссиязының даргазының оралакчызы—Николай Иванович **Бахолдин** «Сельхозтехниканың» Улуг-Хем салбырының ажылчыннарындан болгаш албан-хаакчыларындан.

Соңгулда комиссиязының секретары — Анна Кыргысовна **Базыр-оол** —Чаа-Хөл эмнелгезиниң комсомол организациязындан.

Соңгулда комиссиязының кежигүннери:

Алефтина Григорьевна **Дуганаева**— —«Улуг-Хая» совхозтуң бирги салбырының ажылчыннарындан болгаш албан-хаакчыларындан;

Мария Наумовна **Чусова**—Шагаан-Арыг автоажыл-агый черинин ажылчыннарындан, инженер-техниктиг ажылдакчыларындан болгаш албан-хаакчыларындан;

Михаил Түлүшович **Биче-оол** — Шагаан-Арыг үлетпүр комбинадының ажылчыннарындан, инженер-техниктиг ажылдакчыларындан болгаш албан-хаакчыларындан;

Уйнук-оол Дордумович **Темир-оол** —Жданов аттыг колхозтуң Коммунистиг организациязындан;

Федор Назытыевич **Сопулдай** — «Х Улуг хурал» көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчуларындан;

Николай Даржаевич **Биче-оол** — Ак-Туруг ортумак школазының башкыларындан болгаш техниктиг ажылдакчыларындан.

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң даргазының оралакчызы Н. СЕРДОБОВ.

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң секретары Г. ИВАНОВ.

Кызыл хоорай,
1963 чылдың январь 21.

Н. С. Хрущев биле Дж. Кеннединиң аразынга бижиктер солушканы

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. С. Хрущев биле АКШ-тың президентизи Дж. Кеннеди ядролуг чепсектиң шенелделерин хоруур дугайында айтырыгның талазыбиле бижиктер солушкан. Бо айтырыгны дүрген шиитпирлээринге ийи талаларның кайы-кайызынга хүлээп ап болгу дег оруктарның талазы-биле Совет чазактың бодалдарын 1962 чылдың декабрь 19-та Н. С. Хрущевтүн бижиинде тайылбырлап турар.

Н. С. Хрущевтүн бижип турары болза: «Ядролуг шенелделерни кезээ шагда мөнгези-биле соксадыр үе ам келген деп бодап тур мен, дээрги президент. Үе ол дугайында мынай-ла таарымчалыг болуп турар-дыр».

Оон-биле холбаштыр демдеглеп турары болза, Карибе бассейнге эң улуг чидиг база дүшкүүрлүг чорук эрте берген болгаш делегейниң соңгаарлаттынмас өске-даа херектерин, ылангыя үеэ шагда келген ядролуг шенелделерни соксадыры ышкаш ындыг айтырыгны ам шуут ажылдап болур апарган-дыр.

Космоска, агаарга болгаш суг иштинге ядролуг шенелде чазылдырыышкыннарны хорааның контрольдаарынга илередикчи национал херекселдер четчир дугайында силер-биле бис чангыс аай туруштарда турун турар бис деп. Совет чазактың баштыны АКШ-тың президентизинге бижээн. Ындыг болзадаа чер иштинге шенелделерни хоруурунун айтырыын шиитпирлээринге бот-бодунга хүлээп ап болур ындыг шиитпир мынчага чедир тып алдынмайн турар.

Дугуржулгага кол моондак болза ядролуг күрүнелериниң девискээрлериниңе чер иштинге ядролуг шенелделерни соксадыр дээш делегей контролюнун болгаш инспекциянын дугайында америк таланың негелдези болуп турар. Кайы-кайызы хүлээп ап болур дугуржулгага үндезинни тыварын оралдашпышаан, Совет Эвилели барыын таланың саналынга таарыштыр — ядролуг күрүнелериниң кызыгаарларының чоогунга-даа база ол ышкаш шуут оларның девискээрлериниңе-даа автоматчыткан сейсмиктиг станцияларны тургузарынга чөпшээрежип, чугула базымны сөөлгү үеде кылган. Совет девискээрге, чер шимчээшкиннери эң-не улуг болгулаар зоналарга ындыг үш станцияларны тургузарынга бодунун чөпшээреп турар дугайын Совет Эвилели медеглээн.

Совет эртемденнериниң бодалын өзугаар алырга, Совет Эвилелинге автоматчыткан сейсмиктиг станцияларны тургузарынга эң-не таарымчалыг черлер болза, ССРЭ-ниң Ортаа азий зоназынга—Кокчетав хоорайнын району, Алтай зонага — Бодайбо хоорайнын району болгаш Ыраккы-чөөн чүк зоназынга — Якутск хоорайнын району болуп турар.

Ындыг болза-даа ол зоналарда автоматчыткан сейсмиктиг станцияларны өске черлерге тургузар дугайында саналдарны чугаалажып көөр арга база-ла бар болуп турар-дыр.

ССРЭ-де автоматчыткан сейсмиктиг станцияларга аппаратураны үе-үеде солуп турары-биле диизелеп каан аппаратураны делегей төвүнден эккээрин болгаш делегей төвүнче чедирерин совет самолёттар-биле совет ажылдакчылар чер-ле боттандырып шыдаар болур ийик. Ынчалза-даа бир эвес дашты кы ажылдакчыларның аңаа киржири негеттинип келир болза, совет тала, ындыг чоруушкуннарны разведканың соргулгаларынга ажыглаарынга удур овааримчалыг чоруктун хемчээн эргежок чугула таварылгада баш удур ап, ол негелдеге чөпшээрежип база болур. «Мынчангаш, автоматчыткан сейсмиктиг станцияларның дугайында бистин саналывыс делегей контролюнун элементилерин киирип турар-дыр. Бо болза Совет Эвилелинин талазындан чаагай сеткилдиг улуг чоруу-дур» деп Н. С. Хрущев бижээн.

Саны эвээш-даа болур болзажок чер-черге инспекцияларны киирбес болза шенелделерни соксадыр дугайында дугуржулганы бадылаарының америк сенаттың чөпшээрелин чедип ап шыдавас бис деп дээрги президент силер болгаш силерниң төлээлекчилериңер чугаалап турар-дыр силер. Бистиң билип турарывыс болза ол байдал силерге моондактап база ядролуг чепсектиң шенелделерин чорудуп турар черлерни каггаш, бистериңе шуптувус кезээде катап барбас кылдыр оортан үнүп чоруй баар арганы берип турар керээге ат салыр арганы бербейн турар-дыр деп бижикте чугаалап турар. Бир эвес ол чорук дугуржулгаже орукта кара чангыс берге чүүл болуп турар чүве болза ядролуг чепсектиң шенелделерин соксадырынын чаагай болгаш буянныг сорулгазын барымдаалааш, бо айтырыгның талазы-биле Силернин саналынарга уткуштур баарына белен бис.

Кайы-кайызы хүлээп ап болгу дег дугуржулганы ам черле чедип алыр төлээде, кажан эргежок чугула деп көрген таварылгада, ядролуг күрүне бүрүзүнүн девискээринге сейсмиктиг районнарда кандыг-бир сезигленчиг чер чайгылыышкыны болу бергенде, чылда 2—3 инспекция чорударынга чөпшээрежип турарын Совет чазактың баштыны илергейлеп турар. Моон-биле кады, чер иштинге ядролуг шенелделерни хоруур дугайында дугуржулга дээш контрольдуң үндезини болза автоматчыткан сейсмиктиг станциялар-биле кады илередикчи национал херекселдер болуру чугаажок. Шпионнаашкынның сорулгаларынга контрольду сагыштыы-биле ажыглаар чорукка удур овааримчалыг болурунун хемчеглери баш удур алдынган турар ужурлуг.

«Ам дугуржулгаже орук шуут болгаш билдингир апарган деп санап турар бис. Чаа, 1963 чылдың январь 1-ден эгелээш, делегей ядролуг чазылдырыышкыннарның даажыдан хосталган турун болур. Ону улустар манап турар, олче КНОнун Кол Ассамблеязы кыйгырган болгай» деп Н. С. Хрущев бодунун бижиниң түннелинде медеглеп турар.

АКШ-тың президентизи Дж. Кеннединиң 1962 чылдың декабрь 28-те харыы бижиинде чугаалап турары болза: Н. С. Хрущевтун кылган саналдары ийи талалар дугуржулгаже орук-биле бурунгаарлап эгелээринге ажыктыг болур дээрзинге сеткилинин ханызындан ол идегеп турарын медеглээн.

Чер-черге инспекцияның принципин хүлээп алырынга Силернин белен болун турарынарга өөрүп тур мен деп Дж. Кеннеди бижээн.

Совет Эвилелинге ажылдакчылар чокка сейсмиктиг станцияларын турун болур үш черлериниң дугайында санал ажыктыг-дыр. ындыг болза-даа ол санал ындыг-ла кончуг ханы эвес кылдыр менээ сагындырып турар-дыр деп АКШ-тың президентизи медеглээн. Ажылдакчылар чок сейсмиктиг станциялар сейсмиктиг чайгылыышкыннар эң-не хөй болгулаар зоналарга турар ужурлуг дээрзин президент санап турар болгаш ындыг районнар болза Камчатка болгаш Ташкент зоналар болур деп турар. Дж. Кеннединиң бодалы-биле болза, Хоккайдога, Пакистанга болгаш Афганистанга станцияларны организастааш, Совет Эвилелинин девискээринде станцияларның санын элээн кызырып болур боор турар.

Оон көдүрген айтырыглары шиитпирлеттинмес айтырыглар эвес деп АКШ-тың президентизи санап турар. Ядролуг бүгү шенелделерни соксадыр дугайында ажыктыг дугуржулгаже угландыр кады ажылды чорударын үргүлчүлээринге идегелин ол илергейлээн.

АКШ-тың президентизинге харылавышаан, Н. С. Хрущев 1963 чылдың январь 7-де бижиинге ядролуг чепсектин бүгү шенелделерин хоруурун эң чоокку үеде хандырарынче угландырган Совет чазактың саналдары шын үнелеп көрүнгенинге күзел ханыышкыны айтыш турар.

«Чер иштинге ядролуг шенелделерни хоруур дугайында дугуржулга дээш контрольдуң үндезини болза автоматчыткан сейсмиктиг станциялар-биле чергелештир илередикчи национал херекселдер болган турар ужурлуг деп чүвеге Силер удурланмайн турар кылдыр Силернин харыынарны ынчаар билип тур бис».

ССРЭ-ниң Ортаа азий зоназынга автоматчыткан сейсмиктиг станцияны Ташкент районга, Самарканд хоорайнын чоогунга, а Ыраккы-чөөн чүк зоназынга — Камчатканың сейсмиктиг районунда кирип турар Сеймчанга тургузарынга Совет Эвилели удурланмайн турар деп Н. С. Хрущев бижээн.

«Совет чазак бодунун тускай эртемниглери-биле сумележилгелерни кылгаш, Совет Эвилелинин девискээринге үш автоматчыткан сейсмиктиг станцияларны тургузарын бүрүн четчир деп түннелди үндүрген. Ынчаарга, дээрги президент, Силернин бижиңерде Совет Эвилелинин сейсмиктиг зоналарынга чоок девискээрлерге — Хоккайдога, Пакистанга болгаш Афганистанга автоматчыткан сейсмиктиг станцияларны тургузун болурун айытканыңарның дугайында чогуур чазактарның чөпшээрели негеттинер деп чүве билдингир» деп бижикте чугаалап турар. Н. С. Хрущевтун оон ындай бижээни: «АКШ-тың девискээринге ындыг станцияларны тургузар ужурлуг тодаргай районнарны Силернин талаңардан айтырын маңаар эргелиг бис, ынчангаш станциялар тургузар черлерни америк тала-биле дугуржур үеде бистин күзелдеривис кичээнгейге алдынган турар ужурлуг».

Инспекция дугайында айтырыгның талазы-биле база дугуржуп болурунун бүгү аргалары ам бар дээрзинге бүзүрелин Совет чазактың баштыны илергейлээн. Н. С Хрущевтун демдеглээни болза: «Инспекция черле эргежок чугула эвес деп санап келген болгаш санап-даа турар бис, ынчангаш, бир эвес бис чыл бүрүде 2—3 инспекцияны чорударынга чөпшээрежип турарывыс болза ону чүгле дугуржулганы чедип алырын барымдаалааш, арткан чөрүлдээлерни чайладыр-сорулга-биле кылып турар». Ындыг инспекцияларны, айыткан хемчээлдериниң иштинге чорудар болза, ындыг инспекцияны сейсмиктиг районнарга база чыл бүрүде, чорудуп болурунга Совет Эвилели удурланмайн турар.

ССРЭ-ниң болгаш АКШ-тың төлээлекчилериниң аразынга ужуражышкыннар болза «шиитпирлеттинмейн арткан айтырыгларны эң чоокку үеде дугуржуруп чедип алгаш, чепсегленишкинни дүжүрер талазы-биле 18 күрүнелериниң Комитединиң ажылы катап эгелээрге бистиң төлээлекчилеривис ядролуг чепсектиң бүгү шенелделерин хоруур дугайында дугуржулганы чарарынче орук ажыттынган деп ук Комитетке дыңнадыр аргалыг болган турар ужурлуг» дээрзинге идегелди бижикте илергейлеп турар.

(СЭТА).■

Таңдычылар шалыпчы фронтуга

(Таңдының партия конференциязындан)

ТАҢДЫ. Тыванын чаагай үүгүш-дүжүттүг ховуларлыг болгаш байлактыг черлериниң биразы: Оон тараалаң ховуларынга кайгамчык дүжүт үнүп база кижи холу дегбээн эзимнеринде Тываның индустриязының баштайгы корпустарының хоолайлары дээрже шаштыгын үнеринге белеткенип турар. Ынчаарга көл чүве чүл дизе, көдээ ажыл-агыйда болгаш үлетпүрде боттарының ажыл-хераанның мастерлери, эрес-шудургу ажыл-ишчилеринң чүс-чүзү-биле өзүп турарында. Оларның билдилиг, мергежилдиг холдары, чүге-даа торлуш дивес тура-соруу болгаш чогаадыкчы энергиязы-биле Таңдының овур-хевири таныттынмас кылдыр чаартынып турар. Ында кур черниң «Тиилелге» ышкаш улуг совхозу база аныяк-даа, хоочун-даа ажыл-агыйларының өзүп быжыгын турары, күрүнеңиң көдээ ажыл-агыйының дүржүлга станциязы болгаш колхоз-совхозтуң будүрүлге эргедели дег чугула албан черлерин олче көжүргени такарылга эвес.

Бөгүнгү Таңды—Тываның миллион-миллион пуд тараа дээш демиселинин чугула чери апарган. Эткен чылын оон ажыл-ишчилери Төрээн чурттуң шыгжамырынче 3 млн. 501 мүн пуд тараазы киргген, ол болза, оон мурнундагы чылга бодаарга 10 мүн тонна хөй. Ол ышкаш район дүк болгаш сүт садарының талазы-биле социалистиг хүлээлгезин база долузу-биле күүсеткен. Бо бүгүнү көдээниң ажыл-ишчилери болгаш оларның мурнуку одуруунда чоруп турар көдээ коммунистер будүрүп кылган.

Чоокта чаа. Бай-Хаакка болган партияның XVIII район конференциязынга СЭКП ТК-ның ноябрь Пленумунуң түңнелдери болгаш районнуң партия организациязының сорулгаларының дугайында айтырыгны чугаалашкан, анда партияның XXII съездизиниң база СЭКП ТК-ның ноябрь Пленумунуң шиитпирлерин амыдыралга чедишкиниг боттандырарынга, көдээ ажыл-агый продуктуларын, ылангыя тараа будурерин улам ынай көвүдүрүнге бүгү аргаларны болгаш курлавырларны дүрген ажыглалга киирериниң дугайында партийжи шиитпирлер чугаалар болгулаан. СЭКП райкомунуң бирги секретары эш Сухачевтуң илеткелинге болгаш делегаттарның саналдарынга кол кичээнгей олче углангаан.

ТАҢДЫНЫҢ тараажылары хамыктың мурнунда тарылга шөлүүнүң тургузуун эде көрүп, чавыс дүжүттүг болгаш үнезин эвээш культураларны бедик дүжүттүг культуралар-биле солаан. Оон-биле кады тарылганың одуруглар аразы сайзырадыр системазын калбартын, ажаан алышкынны ажыл-агыйлар колдуунда-ла ангылап ажаар арга-биле чоруткан. Бир эвес кол культура кызыл-тастың шөлү районга 1953 чылда 9600 га турган болза, 1962 чылда 65486 га четкен. Тараның ниити чыылдазы 1961 чылда 81318 тонна турган болза, а 1962 чылда 100234 тонна болган.

Оон-биле чергелештир тараның дүжүдү ниитизи-биле районда апты-аңгы боон, хову ажылының культуразының деннелиниң чавыс болуп турарының үржүүндүр өткен чылын район 5 мүн тонна тараны чедир албаан. Конференциядан бо талазы-биле эллээн каш ажыл-агыйларда байлалды тодаргай анализтеп көрген: бүгү аргалары бар «Межегей» совхозка тараның дүжүдү чыл санында кудулаан турар. Чижээ, 1959 чылда бир гектар черден 9.6 центнерни, 1960 чылда 8.4, а 1962 чылда үүгле 7,3 центнерни алган.

Оон чылдагааны чүдел? Ажыл-агыйның директору эш Пащенко биле кол агроном эш Лысак ажыл-херекке харысалганы үттүп, агротехникага эвес, агаар-бойдустуң «хайырлалынга» ынаныш органнар. Ында черни кончуг багай ажыглап, оргалай тарып, куду шынарлыг үрезинни озалдаашкын-биле чажып, бок үнүштер-биле демисешпейн турар. Ынчангаш олар үнүп келгенде чамдыкта тараа бе азы камгыыл сиген бе деп ылгаары безин берге боон тургулаан. Ол совхозтан келген делегат эш Санчай чөптүг шүүгүмчүлелди кылган:—Бистиң агрономувус эш Лысак тараажыларның саналоналын тооп көрбес, чүү-даа болза, мен билир мен деп каар. Оон түннелинде дүжүт багай болган. Бистин тарып турар ховуларывыс кожаларывыстыындан тудак чок-ла болгай...

Ол черле чөп. Районда бир гектар черден чыл санында бедик дүжүттү ап турар ажыл-агыйлар, бригадалар бар. Бо талазы-биле бодунуң хераанның мастерлери база эвээш эвес. Ылаңгыя «Революцияның чалбыыжы» колхозтуң агроному Ольга Павловна Чуеваның дугайын конференцияга улуг чоргаралбиле чугаалап турган. Ол, чер ажылының культуразын бедидер талазы-биле тараажыларның билдилиг сүмечизи болу берген. Черни мергежилдиг ажыладап кылып, тарылганың хуусаазын база чажыдганың нормаларын шынгыы сагып турар апарганының, кызыл-тастың эң эки үрезини «Скалану» ажыглаанының болгаш ангылап ажаар алышкынны нептереткенинин түннелинде колхозта сөөлгү каш чылдарда тараның дүжүү гектар бүрүзүнден 12 центнерден кудулавайн келген. Ынчаарга эткен чылын бир гектардан дүжүт 15.4 центнер болган болгаш колхоз 6 мүн тонна тараны күрүнеге саткан база эң эки үрезин фондузун уруп алган.

Ол ышкаш «Совет Россия» колхоз болгаш көдээ ажыл-агыйның дүржүлга станциязы бир гектардан-на 13—15 центнер дүжүттү алгылаан. Районда Петр Пикало, Владимир Цыпушев, Михаил Иванов ышкаш сураглыг кукурузачылар бар апарган.

Үстүнде чижектер чүү көргүзүп турарыл? Бо болза хамыктың мурнунда Таңдыга тараа будүрерин көвүдүрүнге чугула курлавыр—оон дүжүттүүн бедидеринде дээрзин чугаалап турар-дыр. Бир эвес ажыл-агый бүрүзү бир гектар чер бүрүзүнден ортумаа-биле 13 центнер дүжүттү алган болза, мүн-мүн пуд немелде тараа күрүне шыгжамырынга киирер турган ийик.

Хөй-хөй делегаттар боттарының саналдарынга келир күүстүн дүжүдүнге белеткелге кичээнгейни үгландырганнар. Ылаңгыя часкы тарылгага техниканың белеткели районда кошкак. Тракторлар андазынарының, селькаларның септелгези хожудап, ам-даа 6 мүн хире тонна тараны арыглаттынмаан болгаш «Сукпак», Кек-Тей» совхозтар ховуларже чаңгыс-даа тонна өдек соортпээнин, өске ажыл-агыйларда өрү кончуг оожум чоруп турарын делегаттар дүвүүзүн-биле чугаалап турганнар.

— Бо талазы-биле байдал бисте дыка бергедеп турар. 60 ажыг тракторларны ам сеттээр, 3 мүн хире тонна үрезин ам-даа хар адаанда чыдып турар, ол бистиң ажылывыстың четпезин көргүзүп турар—деп. «Тиилелге» совхозтуң директору эш Алымов миннип чугаалаан.

Делегаттар Сидоров (Балгазының механизация училищези), Яркин (көдээ ажыл-агыйның дүржүлга станциязы) механизатор кадрлар белеткээр ажылче чамдык ажыл-агыйларның канчаар кичээнгей салып турарының чижектерин көргүскеннер. Механизация училищезинче дүшкан-на кижилерни чорудар, оларның чамдыктары инвалид, өскелери ол ажылга таарышпас, төлеп чок болгулаар, ацаа Таңдыдан 120 кижи турзун дээн план ыракта чедир күүсеттинмээн.

КОНФЕРЕНЦИЯГА ниитиниң мал ажылын улам ынай хөгжүдүринче чугула кичээнгей салдынган. Оны районга болур-чогуур-биле хөгжүдүриниң бүгү аргалары бар болгаш ылаңгыя «Революцияның чалбыыжы» колхозта 100 төрүүр хойга онаштыр 120—128 хураган алган Сафонов. Чыргалан болгаш өске ажыл-агыйларда Ласуу, Арбытай, Авандыва, Орамбал болгаш саанчылар Казанцева, Соколова, Ханды, Карташова ышкаш мал ажылының он-он мастерлери ажылдап турарлар. Ынчалзажок ажыл-агыйның ол адыры районда сандаргай байдалдыг болгаш малчыннар дугайында кичээнгей кошкак дээрзин илеткелчи-даа, делегаттардаа чөптүү-биле демдеглээн.

Районнуң кайы-даа ажыл-агыйлары мал өстүрериниң планын күүсетпээн. Малдың өлүр болгаш кызыраар чоруу чамдык ажыл-агыйларда хөй. Чижээ, «Межегей» совхозта барык-ла ийи инектиң биразы кызыр болуп, «Коммунизмнин херели» колхоз 100 төрүүр инекке онаштыр үүгле 54 бызааны ап турар. Ол ышкаш көдээ ажыл-агыйның дүржүлга станциязы малдын азырал, семиртилгезин багай организастааш, эткен чылын 61 тонна эттү чедир бербээнинден район күрүнеге эт садарының планын күүсетпээн. Ол-ла ажыл-агыйда бир инекке онаштыр сүт саалдазы 307 кг кудулаан. Ынчаарга «Межегей» совхоз сүт садарының планын күүсетпээн.

Бо бүгү болза хамыктың мурнунда чамдык ажыл-агыйларда малдың быжыг чем-суурун тургуспааны-биле тайылбырлаттынар.

— Бистер малчыннар боттарывыстың күжүвүсту харамнанмайн ажылдап турар бис—деп, «Элегес» совхозтуң хойжузу эш Удумбара саналдан эгелээш—ынчалзажок малга чем четпес, оон оран-савазы багай боор, ынчангаш кыштың берге үезинде өскээр көжер, өгге кыштаар байдалга таваржын турар бис, а совхозтуң дирекция чери, партия организациязы бо дугайын барык-ла эскербейн турар—дээн.

— Бистин «Межегей» совхозтуң Шоолда хойжуларында байдал база-ла оон дээредевес. Чунар бажың, кызыл булун ажылдавас, эмнелге болгаш садыг ажылдакчылары келбес. Бо кыш хар улуг берге бооп тур, ам мал чеми дооступ турар, ол чорук дирекция черин, тускай эртемниглерни дүвүретпейн турар—деп, хойжу эш Куулар Сүрүнчап шүүгүмчүлээн.

Ол малчыннарның чугаазы үүгле адаттынган ажыл-агыйларга эвес, өскелерге база хамаржыр. Ынчангаш кол үүл кижи дугайында, ылаңгыя малчыннарның культурлуг амыдырал чүүтталгазынче сагыш салырының дугайында айтырыг конференцияга чугула черни эллээн.

АМГЫ ҮЕДЕ колхозтарда болгаш совхозтарда партия организацияларының ролю база харысалгазы, оларның дайынчы аргадыы дыка белээн турарын болгаш даандырган херекти коммунист бүрүзү партийжи бедик медерел-биле көөрүүнүң чугулазын делегаттар онзалаан демдеглээннер. Маңаа холбаштыр алыр болза, чамдык организацияларда байдал амдаа чогуур децелинге чедир тургустунмаан болгаш райкомнуң бюрозу, секретарь эш Очур-оол чамдык хемчеглерни баш удур хынамчалыг белеткел чок кыла бээр үүлдер тургулаан, маңаа делегаттар Билчиир, Ломаев, Алымов оларның саналдары тодаргай чижек болур.

Ылаңгыя «Коммунизмниң херели» колхозта партия ажылы дыка кошкак болуп, үр үеде оон секретарыдаа чок, хуралдар-даа кылбайн турган. Амгы үеде ол организациянның секретарынга школада башкылаан турар Мухаммед-Гареевти сөңгүп каан болгаш колхоз будүрүлгезинче ол ханылап кирбейн турар.

Коммунистер, «Межегей» совхозтуң директору эш Пащенко, «Коммунизмнин херели» колхозтуң даргазы эш Рудин олар ажыл-херекке партийжи харысалгазын чидирип, сөөлгү үеде арагалаар чорукче сундугуп, ол ажыл-агыйларда байдалды сандарадырынга чедирип турда, райком база-ла чогуур өйүнде дээштиг хемчегни албаан.

Чаа байдалдарда партия организацияларындан база коммунистерден негелделерни улам бедитпишаан, бүгү аргаларны, курлавырларны ажыглавышаан, көдээ ажыл-агыйны мергежилдиг удуртуп, чон ортузунга партийжи организастыг болгаш кижизидилге ажылын улам күштелдирип тургаш, тараана база эзтти, сүтү болгаш өске-даа продуктуларны будүрериниге чаа-чаа бедиктерни чедип алырың чаа орган—партия комитединге делегаттар сүмелээн.

Конференцияның ажылынга СЭКП обкомунуң секретары эш А. В. Аскудинов киришкен.

Коммунизм тургузуушкунунуң шалыпчы фронтузунга — көдээ ажыл-агыйны улам ынай көдүрериниге, СЭКП ТК-ның ноябрь Пленумунуң шиитпирлерин күүседириге Таңдының коммунистериниң долу шиитпирлиин конференция бир үнбиле илергейлээн болгаш 1963 чылда чедип алыр кол сорулгаларын тодараткан.

• • •

Партия комитединиң баштайгы пленумунга оон бирги секретарынга **М. М. Сухачевту**, секретарының орлакчыларынга: организастыг айтырыгны талазы-биле эш **В. В. Нечаевти**, идеология талазы-биле эш **К. С. Очур-оолду** сөңгүүн.

С. ШОЙГУ.

КОЛХОЗ БҮДҮРҮЛГЕЗИНДЕ КОЛ КҮШ

Өвүр районнуң «Коммунизмче орук» колхозунуң ажыл-ишчилери 1962 ажыл-агый чылында колхоз ажыл-агыйын хөгжүдер, күрүне мурнунга алган хүлээлгелерин доллур болгаш ажыр күүседир даан күжениишкиниг ажылдааннар. Бо улуг ажыл-херекке колхозта комсомол организациязы (секретары Монгуш Дамчат-оол), оон комсомолчулары, аныяктары боттарының биче эвес үлүүн киргеннер. Колхозтуң кол экономиказы болур мал ажылында 68 комсомолчу аныяктар ажылдап, боттарының онаашкан участоктарынга эки көргүзүүлерни чедип алганнар. Кара-Салдар Биче-оол биле Таня олар колхозта эң аныяк малчыннар, а ынчалза-даа олар дүржүлгалыг малчыннардан тудак чокка ажылдаан. Эткен чылын төрээн 336 хоюндан 350 хайнак хураганнарны менди продуктуруп ап, малынга 20 тонна сигенни белеткен алганнар. Оларның хойлары кидиннe оолдан эгелээн. Ам төрээн 40 хойдан 40 хураган менди камгалаттынган. Республикага сураглыг аныяк хойжу Донгак Дамбуу бир ирт бүрүүнден 3 кг 500 грамм (хүлээлгези 3 кг) дүктү кыргын алган болгаш эзтке дужааган ирттернин ортумак дейзизин 65 кг кылдыр семирткен. Ол ышкаш М. Дыртый-оол хой бүрүүнден (кыс хойлардан) 2.8 кг дүктү кыргын алган. Ам үеде кыштаглаашкынны үлегерлиг чоруткынындан оон хою кончуг хүр кыштап турар.

Хой ажылын хөгжүдеринге колхозта тускай эртемниг аныяктарның үлүү көскү черни эллеп турар. Колхозтуң кол зоотехники комсомолчу К. Шарбий-оол, мал эмчилери Ш. Сандый-оол, Б. Иргит, малды тарып боозадырының техниктери Дагба Шура, Окал-оол, Индир-оол олар боттарынга онаашкан ажылынга кызыммаккай ажылдап, малчыннар ортузунга агитация ажылын үргүлчү чорудуп турарлар.

Сүт саалдазының талазы-биле хүлээлгезин колхоз декабрь 25-те күүсеткен. Фермаларда саанчылар, кадарчылар, бызаа ажаакчылары коллуунда-ла аныяктардан тургустунган. Колхозтуң механизастаттынган улуг фермазы Бора-Шайның Арыг-Бажында турар. Ол фермада коллуунда-ла комсомолчулар, аныяктар ажылдап турар, оон учётчиги 9-ку классты дооскан Монгуш Кек инек бүрүзүнден 1450 кг сүтү, М. Амыржык 1400 кг сүтү саап ап, мурнакчыларга санадын турарлар. Ол фермада үр чылда саанчылап турган, а ам бызаа ажаакчылап турар комсомолчу Эрес-оол Сат Очурну канчан мактавас боор. Ол 95 бызааларны менди доруктургаш, семис кыш ажырын турар. Ол ышкаш комсомолчу М. Доржукай чоокта чаа Совет Армияның хүрээлениниң халажын чаныр келге-ле, мал ажылынга ажылдаары-биле комсомолчу путёвканы холга алгаш, Ак-Кежиг сүт-баран фермазында улуг кадарчы болуп, а оон кадайы Тюлюш Какаа ферманың учётчигинде саанчылавышаан ажылдап турар. Какааның учётчиктээн фермазы 100 ипекке онааштыр 95 бызааны камгалап алган.

Комсомолчуларны болгаш аныяктарны ажылга депшидер, өөредир, оларны кижизидериниң талазы-биле колхозта партия организациязы (секретары эш М. Кечил-оол) чугула ажылды кылып турар. Бүгү аныяктарны полит-өөредилгеже хаара туткан. Бора-Шайда болгаш колхоз төвүнде агар-политика-болгуму болгаш СЭКП төөгүзүн өөренир бөлүм (пропагандистери Ш. Сандый-оол, Ш. Куулар) үзүктел чок кичээлдеп турар.

Колхозта механизатор кадрлар улуг ажылды будүрүп, будүрүлгеге кол күш боон турар. Оларның хөй кезии база-ла комсомолчулар болган аныяктар, Чамыян, М. Аржай-оол оларның удуртулгазы-биле септелге звенозунда 12 кижи 4 тракторну, 4 трактор селькаларын септеп дооскаш, өске-даа техникаларны болгаш машиналарны дарый септээш, часкы тарылганың белеткелин чедишкиннии-биле доозар деп хүлээлге алган ажылдан турарлар. Чоланчы алышкылар Күжүгеттер Андрей, Хуралбай, Чамыян олар колхозтуң мурнакчылары-дыр. Олар техниканы билдилии-биле башкарып, камныг эдилеп турарлар. Монгуш Балыкай, Дагба Балыкай даан ышкаш мурнакчы механизаторларынга колхозчулар чоргаарланып турарыдаа база чөптүг. Ам үеде колхозта улуг механик Павел Чылбак-оолдуң башкылап турары трактористер курузунда 21 аныяктар механизатор мергежил даан улуг чүткүл-биле өөренип турарлар.

Амгы үеде комсомолчу-аныяктар 16 кижи Шиви-Будуруу деп черде С. Биче-оолдуң удуртулгазы-биле колхозта школаның оттулар ыяжының белеткелинде ажылдап, 2800 кубометр токпакты кагар хүлээлгезин эки күүседип турарлар. Ол авенода дөстүнмес чалыы оолдар, кыстар ырлыг-шоорлуг, омак-хөглүг, холдары туттунгур ажылдаанындан 900 кубометр ыяшты белеткээн. Февраль 25-те планын доозар даан улам эрес ажылдап турарлар. Оларның аразында Сат Очур, Хаван-оол алышкылар, Хөрүл, Далай-оол, Борбай олар хүнде 3 кубометр токпак кагарының өрнунга 5—7 кубометр токпакты хап турарлар. Оларда оон херекселдери, шахмат, шашка, даалы, дошпулуур, гармонь бүрүн бар болганда чалгааранчыг үелер турбас. Бо аныяктарга солунналарны, журналларны комсорг Дамчат-оол бо-ла чедире берген, оларга ыыткыр номчулгаларны, беседаны кылып берип турар.

Тулуг ажылында комсомолчулар М. Адар-оол, М. Биче-оол, О. Кавынды, Ф. Монгуш мурнакчы ажылдап турарлар. Ниитизи-биле тулугда 27 аныяктар, комсомолчулар ажылдап турарлар, олар колхозтуң боторуулга-чарыглалыг бригадаларынга биразынге-ле 1000 баш хой кирер чаңгыс аай хевирлиг 3 кажааны, 1800 хураган кирер 3 кажааны тутчуп, 48 эрги кажааларны септешкеннер. Чоокта чаа 17 аныяктарны мал ажылынче комсомолчу путёвка-биле чоруткан, а малдың кидин төрүлдезинин үезинде 19 аныяктарны "сакманщиктер кылдыр чорудар бис деп, комсомол организациязының секретары эш Дамчат-оол чугаалап турар.

СЭКП ТК-ның ноябрь Пленумунуң төөгүлүг шиитпирлеринге, РСФСР-нин Дээди Совединге болгаш чер-чер Советтеринге сөңгүлдага белеткелдер-биле сорук кирген «Коммунизмче орук» колхозтуң комсомолчулары болгаш аныяктары, бодунуң колхозунуң экономиказының улам ынайгы хөгжүлдези даан онаашкан участоктарынга ажыл-херекти холга ап, кызыммаккай ажылдап турарлар. Олар кыскы үеде малды семис кыш ажырар, чаңгыс-даа баш малды, мал төлүн чидирбес даан, мал чемин чөвү-биле чарыгдаары даан чүткүдүг ажылдап турарлар.

Д. ЧЫМБА.

Ынчаар ажылдап болур бе?

Барылын-Хемчик районнуң «Таэли» совхозунуң Бай-Тал салбырында профэвилел организациязы ажылчыннар ортузунга тайылбыр-массалыг, организакчы ажылды кошкаткан. Ынчангаш салбырда месткомнуң үчёдунда турар 290 профэвилел кежигүннериниң иштинден совхоз будүрүлгезинде үүгле 82 кижи ажылдап турар. Оон кол чылдагааны болза местком болгаш салбырның эргелел чери эр, хераажен ажылчыннарны ажылга таарыштыр тургузар даан эки хемчег албайн турарында. Оон туржук, месткомнуң кежигүннери профэвилел кежигүннериниң дадывырын безин ой-шаанда хавырып ап шыдавайн турар. Дадывырны хавырып алгаш, профэвилел билединге марка чыпшырып бербейн турарлар. Профэвилел дадывырын 3 — 4 айлар иштинде хавыртпааннар база дыка хөй.

Профэвилел организациязының кассазын удуртур кылдыр эш Иргит Ойдуп-оолду отчёт-сөңгүдалыг хуралдан сөңгүп каан хирезинде ол ам-даа ажылдавайн турар, кежигүн дадывырын халашкан Саая Тыртык-Кара үргүлчүлеп хавырып турар. Мындыг турда месткомнуң ревизия комиссиязының даргазы эш С. Дорукпан хавырган кежигүн дадывырының, черле месткомнуң акша-хөренгизинин байдалын хынавайн турар. Ынчаарга совхозта ажылчын комитет даргазы эш Сюзюкей салбырда месткомнуң ажылынга боттуг удуртулганы бербейн турар. Оон уламыдан месткомнуң чон ортузунга ажылы ниитиин-биле сулараан. Ылаңгыя акша-хөренги чарыгдалынга кандыг-даа контроль чок апарган. Чижээ, бо 1963 чаа чылга уткуштур совхозта ажылчын комитеттин даргазы эш Сюзюкей Бай-Тал салбырда месткомнуң даргазы эш Өнүгү-биле Тыртык-Карага оюн-маргылдааларга тиилекчилерни шаннаар, бичии уругларга белектер садып баар силер даан 65 рубльди үндүрүп берген. Ынчаарга кандыг-даа маргылдаа, оюннар болбаан. Бичии уругларга белектер берип, оюн-тоглаа-даа организаставаан. Клуб хаалгыг турган. Ынчаарга бичии уругларлыг чамдык иелер Тыртык-Каранын бажыңына бааргa чиик өртектиг 2—3 пряниктер болгаш адыш ишти конфеттер база чигирлер бергилээн. Эштер Өнүгү, Тыртык-Кара ол 65 акшанын артыын канчакан силер? Чон айтырын тур.

Оон ынай местком болгаш салбырның удуртукчулары ажылчы чоннуң амыдырал-чүүтталгазын экижидер дугайында база кончуг суда сагыш салып турар. Ылаңгыя ыракка одарларда малчыннарга чугула хереглелдиг баранныарын, аъш-чем аймаан ховар чедирип турар, оларның чүүтталгазынга хайгаарал кончуг кошкак.

Х. КАРА-ООЛ.

УЛУСЧУ ДРУЖИНАЧЫЛАР

Партия организацияларының удуртулгазы-биле эки-турарын улусчу дружиналары болгаш эш-хуузунуң судтары хөй-ниитиниң корум-чурумунуң үрекчилеринге, кем-херек үүлгедикчилеринге болгаш хулиганнарга удур шиитпирлиг демиселди чорудуп турар. Республикада беш мүн дружиначыларны каттыштырын турар 232 улусчу дружиналар тургустунган, бо дээрге, эрге-чурумну камгалаан хөй-ниитичи улуг күш. Милиция, суд, прокуратура органнарының ажылынга дружиначыларының дузаламчызы улуг. Республиканың чонунуң барык шуптузу коммунизм тургузукчузунуң моральдыг кодексизин шынгыы сагып турар. Шидыг-даа болза, ийи-чаңгыс кижилер хөй-ниитинин корум-чурумун үреп, хулиганнап, оорлап турар чоруктар ам-даа бар.

Оон-биле чергелештир ниитиге ажыктыг күш-ажыл кылырын күүсеп кижилер база бар. Олар өскенин күсели-биле амыдыраарын күүсүрлер. Шидыгларны ажырымчы мангыстакчылар даар. Бо категорияның кижилериниге удур хөй-ниитиг бодунуң күжениишкинин угландырып, бирги аалчегде дружиначылар оларның-биле демиселдеп турар.

Чер-черде хөй-ниитиниң корум-чурумун камгалаары даан идепкейлиг демиселчи дружиналар, дружиначылар хөй. Олар чоннуң хүндүткелин чаалап алган, кем-херек үүлгедикчилеринге удур демисел чорудар талазы-биле милиция, суд, прокуратура органнарынга боттуг дузалажып турар.

Эткен чылын дружиналарның ажылының дүржүлгазын солчур талазы-биле дружина командирлериниң чөвүлел хуралдарын чедип катап эрттирген. Эки ажылдаан дружиначыларны, командирлерни райкүүсөм Хүндүлел бижиктери-биле шаннаан. Ында хөй-ниитиниң корум-чурумун камгалаар талазы-биле эң эки ажылдааны даан 7 дружиначылар Тыва АССР-нин Хөй-ниитиниң корум-чурум камгалалының министерствозунуң мактал бижиктери, өртектиг белектери-биле шаннаткан. Шагдаа ажылдакчылары, прокуратура аныяк дружиначыларга боттуг сургаалланы берип келген. Кем-херек үүлгедир чоруктарга удур демисежир талазы-биле административтиг органнарның хөй-ниити-биле кады бир демниг ажылы эки түннелди көргүскен, чүл дизе, кем-херек үүлгедир чоруктар эткен чылда ында дыка эвээжээн.

Каз-Хем районда 207 дружиначылардан тургустунган 18 дружиналар ажылдап турар. Оон иштинде коммунистер болгаш комсомолчулар 122 кижи. Дружиначылар үүгле кудумчуларга, клубка корум-чурумну хандырары-биле кызыгаарлаттынмаан, харын социалистиг өөрүүнүң самчыгдакчылары-биле шиитпирлиг демисежир, хамаатыларның ат-хөренгизин камгалап турар.

Ленин аттыг колхозта дружинаның (командири эш Н. Федосеев) эки ажылын колхозчулар мактап турар. «Октябрь 14 чылы» колхозта эш-хуузунуң суду (даргазы эш Андреев), «Октябрь 30 чылы» колхозта эш-хуузунуң суду (даргазы эш Зубков) чоннуң ортузунга кижизидилгелиг улуг ажылды үргүлчү чорудуп турар.

Таңды районнуң милиция органының дузалакчылары көвүдээн. Эткен чылдың октябрьда «Элегес» совхозтуң Хаак салбырының кассазының акшазын оор алган. Оорларны илередип тударынга дружиначылар Манузин, Балабанов болгаш оон-даа өскелер милиция ажылдакчыларынга шудургуу дузалашканнар. Оор үүлгедикчилер илереттингеш туттурган болгаш хөөйлудурум талазы-биле шынгыы харысалгага киргген.

Хову-Аксы ажылчын суурнуң чурттакчылары Ильяненко, Панин 1962 чылдың декабрьда Чазы деп черге эзирик хулиганнап, боо тудуп алгаш ажылчыннарга кыжаныш турганнар. Ол хулиганнарны дружиначылар туткаш, милиция салбырынга дужаан берген. Кем-бурууулуглар кеземче харысалгазынче киргген. «Революцияның чалбыыжы» колхозтуң дружиначылары Балгазын суурга ыыдыг хулиганнарны баш удур чайлаткан.

Пиитиниң корум-чурумун шынгыы камгалаар талазы-биле республиканың төвү — Кызыл хоорайның дружиначылары улуг ажылды кылып турар. Дружиналар хоорайның ангы-ангы черлеринде быжыглаттынган болгаш график ёзугаар ажылдап, улусчу дружиналарның хоорай штабы дружиначыларының ажылын тодаргай башкарып турар, милициянын хоорай салбыры-биле доктаамал харылзаалыг. Республикада дружиналарның ажылы идепкейжээн түннелинде, кем-херек үүлгедир, корум-чурум үрээр чоруктар мурнукузундан дыка эвээжээн.

Моол-биле чергелештир чамдык дружиналар, эш-хуузунуң судтары четпес ажылдап турар, оларның иштинде мырынай ажылдавайн турарлары база бар. Чер-черде дружиначыларның саны ам-даа эвээш, оон иштинде коммунистер, комсомолчулар кончуг эвээш. «Өөк» совхозта дружина үүгле 7 кижи составтыг, ында чаңгыс-даа коммунист, комсомолчу чок, дружина ажылдавастаан. Партбюро секретары эш Пантелеев дружинаның ажыл-чорудулгазын боттуг удуртур хамаан чок, харын оон командирин безин билбес болган. Чамдык кижилер дружиначыларда ёзу барымдаалап санаттырып, дружиначы деп ат кадагалап турар боордан башка, кандыг-даа дузазы чок, харын оларның чамдыктары ниитиниң корум-чурумун боттары-ла үреп, дежурныйлаашкынга барбайн турар.

Дружиначыларның, командирлерниң ажыл-чорудулгазының арга-хевирлери янзы-бүрү болур. Оларның ажылын үүгле хоорайларның, суурларның кудумчуларынга патрульдаар, клубтарга дежурныйлаар чоруктар-биле кызыгаарлап болбас. Ниитиниң корум-чурумун үрээннерни дружиначылар сагындырар, арагалаар, хулиганнаар, оорлаар, ажырымчы мангыстаар, салып алыкчыларның акшазын четче чаңдырбас, садып алган үүлдерин чедир дензилеп бербес, автомашинага авария кылыр чоруктар-биле эштеш чок демиселди чорудар болгаш чоннуң культурлуг дыштанылгазын организастаар ужурлуг. Олар школалар, хөй-ниити организациялары, культура-чырыдыышкын албан черлери-биле доктаамал харылзааны турзуары чугула.

Дружиналарның составынга чаа дружиначылар немежин турар ужурунда, оларны өөредир херек. Дружиначылар командирлер-биле кады сургаалдалыг чөвүлел хуралдарны, семинарларны, беседаларны болгаш лекцияларны чорудары ам хүнүнүң айтырыгны кылдыр негеттинген. Корум-чурум үрекчилери, хулиганнар, оорлар болгаш оон-даа өске кем-херек үүлгедикчилери-биле шынгыы шиитпирлиг демиселге каттыштырган болгаш байлак дүржүлганы чедип алган совет чекистерниң хоочун гвардиязы, милициянын ажылдакчылары-биле үргүлчү ужуражыышкыннарны организастаары чогумчалыг.

Дружиналарның дириг, чогаадыкчы ажылының боттаныры партия организацияларының, дружинаның район, хоорай штабтарының удуртулгазының кайы хире боттуундан хамааржыр. Чамдык штабтар инициатива чок, оперативтиг эвес ажылдап турар. Дружина штабтары ындыг четпестерни чайладыр херек. Тыва АССР-нин Дээди судунуң ажылдакчыларының киржилгези-биле улусчу дружиналарның районнар штабтарының, милиция салбырларының начальниктериниң чоокта чаа эткен республика чөвүлел хуралы улусчу дружиналарның болгаш эш-хуузунуң судтарының ажылының дүржүлгазын солчур дугайында айтырыгны чугаалашкан.

Ол чөвүлел хуралдың киржикчилери 1962 чылда дружиналарның ажылының түнелиниң болгаш моол сөңгаргы сорулгаларының дугайында айтырыгны чугаалажыр, дружиначыларның, командирлерниң чөвүлел хуралдарын, база семинарларын Кызылга болгаш районнарга эрттирерин шиитпирлээн. Эки ажылдаан дружиначыларны чөвүлел хуралдарга шаннаар. Үстүнде айытынган хемчеглер болза, республикада дружиналар ажылын идепкейжидеринге улуг ужур-дузалыг. Дружиналарның ажылын быжыглаары болгаш сайзырангайжыдары, социалистиг хөөйлу-дурумну үрээр чоруктарны оларның дузаламчызыбиле чайладыры — партия организацияларының хүндүлүг сорулгазы. Эрге-чурумну быжыглаары болза, бистиң чуртувуска коммунизм тургузуушкунунуң чугула негелделериниң бирээзи болур.

П. ГОРЕЛОВ,

СЭКП обкомунуң килдис эргелекчизи.

АЖЫЛДАВЫШААН ӨӨРЕНИП ТУРАР

Бистиң республиканың хөй-хөй оолдар, кыстары будүрүлгеге ажылдавышаан, кежээки школаларда чедишкиниг өөренип гурарлар. Ажылдавышаан кежээки школаларны доозуп алырынга, боттарының моол сөңгаргы ажыл-чорудулгазынга болгаш өөредилгезинге делгем орукту ажыдып алырынга олар кончуг күүселдиглер.

ЧУРУКТА: Чадаанада ажылчын аныяктарның кежээки школазының өөреникчилери Никола Монгуш, Николай Чумаченко болгаш башкы Н. И. Бобылева-биле кады математикага бодалга бодап турлар.

Фото В. ЧАПАЙКИННИИ.

ТЕХНИКАНЫ БАШКАРЫП БИЛИРИНЧЕ

КИЧЭЭНГЕЙ САЛЫР АЙТЫРЫГ

СЭКП-ниң төөгүлүг XXII съездизиниң хүлээн алганы бистен чүртүвүска коммунизмни тургузарының «ийдүр-чалгай программазында көдээ ажыл-агыйга күш-ажылдың будуруқчулуун 5—6 катап өстүрерин айытқан. Ол сорулганы чүгле көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезиниң бүгү адырларын долузу-биле механизастап, бүдүрүлгениң чаа дешилгелиг аргаларын болгаш техниканы чоп ажыглап турган шиитпирлер болур.

Ынчангаш СЭКП ТК-ның РСФСР талазы-биле Бюрозу механизатор тускай мергежилдиң бүгү-ниити өөредилгезин организастаар талазы-биле Чита областың Онаснск районунуң, Алтай крайның «Алтайск» совхозунуң ажыл-ишчилериниң инициативазын улуг үнелел-биле деткивишаан, механизатор кадрларны белеткээр школаларны колхоз, совхоз бүрүзүнге организастаарын, ынчангаш чоокку чылдарда механизатор мергежилдиң тускай эртемин колхозчу-тараачыннар, колхозтарның болгаш совхозтарның ажылчын, албан-хаакчылары чедип алган турарын айытқан.

СЭКП ТК-ның ол доктаалын күүседир дээш, Чөөн-Хемчиктиң бүдүрүлге эргелелиниң ажыл-агыйларында трактор өөрениринің 33, автомашина чолаачылары белеткээринин 2, зооветеринарияның 35, агротехника өөрениринің 4 школалары тургустунгулаан. Ында шупту 1662 кижи өөренип турар. Бо чылын ажыл-агыйларга трактор өөрениринің 120 шактыг, агрозоошколаларга 120 шактыг программаны ажылдап кылган. Школаларның башкыларын шыырак билиглиг, бедик мергежилдиг кадрлар-биле быжыглаан. Школаларның хөй нуруузу 1963 чылдың эгезинге чедир 8—9 удаа кичээлден, дыңнакчыларга быжыг билигни бээр талазы-биле башкылаашкынны элээн шынаржыткан. «Сүт-Хөл» совхозтуң төвүнде, «Чыраа-Бажы» совхозтуң Чыраа-Бажы, Чыракы, Хорум-Даг салбырларында, «УТКА 25 чылы», «Шекпээр» совхозтарда, Чөөн-Хемчик районнуң «Большевик», Улуг-Хем районнуң Жданов аттыг колхозтарында техника өөрениринің бөлгүмнери доктаатқан хүннеринде үзүктел чок кичээлдеп, теоретиктиг өөредилгени практика-биле эки холбаштырып турарлар. Ол ажыл-агыйларда техниктиг өөредилге башкылары эштер В. С. Кралин, В. С. Дорофеев, С. М. Мешкорудников, Ф. К. Бикмаев, И. М. Зобов, Ч. С. Кочин олар кичээлдерин дыңнакчыларга билдингир кылдыр, көргүзүг материалдарлыг эрттирип турарлар.

Улуг-Хемде «Күш-ажылдың хостуу», Чөөн-Хемчикте «Большевик» колхозтарда зооветеринарлыг болгумнер (башкылар В. С. Трудкий, Т. С. Төгүс) эки ажылдап, зооветеринария эртеминиң бедүүн бидиглерин фермаларның саанчыларынга, хойжу бригадаларның кадарчыларынга өөредип турарлар.

Ынчалза-даа чамдык ажыл-агыйларда бо чугула өөредилгелерин багай организастаан. Ылаңгыя «Найырал» совхоз (директору эш Доржулдай, кол инженери эш Шароварников) кажан дыңнакчыларны четчелеп тура, — өөренири-биле 65 кижи адын бижиткен—деп медээлээн. Ынчаарга ам бо хүннерде ында чүгле 21 кижи өөренип турар, 30 кижини Кызылдың механизация училищезинче чорудупкан бис—деп тайбыңыраан олурарлар. Моон мурнунда чылдарда «Найырал» совхозка механизатор кадрлар часкы, күскү сезонларда чедишпейн, өске ажыл-агыйлардан дуза дилеп турган таварылгалар бар болгай. Ол-ла совхозтуң Кызыл-Даг салбырында организастаан зоотехниктиг эртемнер өөренир бөлгүм 3-ле кичээлдээн, өөредилгезин соксаткан.

Барыын-Хемчик районнуң «Большевик», «Мурнакчы», «Кара-Хөл» колхозтарында (даргалары эштер Чавыдак, Кудурукпай, Куулар) техниктиг өөредилге организас чок чорун турар.

Өөредилгеде хаара туттунган дыңнакчылар болгаш оларның башкылары ажылдавышаан өөренип турарлар. Ындыг болганда, ол кижилерге таарымчалыг байдалдарны тургузары эргежок чугула. Чамдык ажыл-агыйларның удуртукчулары («Барлык» совхозтуң директору эш Макальский, «Искра» колхозтуң даргазы эш Доктугу) өөредилге хүннеринде дыңнакчыларны азы башкыларны өскээр ажылдаын чорудуптар, ораң-сава болгаш чырык-биле хандырып бербейн турар фактыларга ында партия организациялары эштежип турбайн, дарый хемчег алыры күзенчиг.

Бо өөредилге чылын чедишкинниг доозарынга Көдээ ажыл-агый продуктуларын бүдүрериниң болгаш белеткээриниң министерствозу база бүдүрүлге эргелелиниң, тускай эртемниглериниң боттуг дузазы, тодаргай удуртулгазы болгаш доктаамал хыналдазы кол рольду ойнаар. Ындыг турбуже министерствонуң кол агроному эш Бакулин зонада агро-техника өөредир бөлүмнерни организастарын удуртпайн, зонада каш бөлүм ажылдап турарын безин сонуургавайн турар. Зонада чүгле 4-ле агротехника бөлүмү ажылдап турар, эргелелдиң кол агроному эш Бондарь чаңгыс-даа кичээлге олурушпаан.

Министерствонуң механизация болгаш электрификация киллизинин начальниги эш Коретников, кадр киллизинин эргелекчизи эш Ещенко олар техниктиг өөредилге бөлүмнеринге дуза көргүспейн, одарны өөредилгениң көргүзүг материалдары-биле хандырбайн, чүгле өөренип турар кижилериниң сан-түүнүн телефон-биле айтырыг ораныга өйлежип турарлар.

Өөредилгениң шынарын эжижидер төлээде, башкылаашкынның шынарын эжижидери чугула. Ынчангаш Кызылдың профессионал-техниктиг училищезинин болгаш Тыванын көдээ ажыл-агый техникумунуң башкылар составы-биле кады министерствонуң тускай эртемниглери башкылаашкынның методиктиг сүмелерин ажылдап кылып, үе-үеде көдээде ажылдап турар бөлүмнерге барын практиктиг болгаш методиктиг дузаларны чедирип турары күзенчиг.

О. ШАГДЫР-ООЛ.

Чөөн-Хемчиктиң бүдүрүлге эргелелиниң кадр киллизинин эргелекчизи.

> Көдээ ажыл-агый техниказын массалыы-биле өөрениилиңер, көдээ механизатор мергежилди шиңгээдип алыылыңар, ынчангаш ооң-биле көдээ ажыл-агый продуктуларының байлакшылын тургузар дээш бүгү улустуң демиселинге чаа-чаа салыышкыннарны киирээлиңер!

КҮЗЕЛИМ БОТТАНГАН

Техниканы башкарып билир кылдыр өөренип алыры чугуладыр деп күзел мээнээ күштелип келген. Тракторлар башкарып чоруп турар оолдар көргеш, «мен база ындыг болзумза аар» деп адаргаар чораан мен. Техниканы шак ынчаар өөренип аптар арга менде база бар-ла ыйнаан бо кылдыр бодап келгеш, бир удаа совхоз директору эш Стихаревке «мени механизация училищезинче өөредип чорудуп көрүңер» деп билдириишкин киирген мен. Ол болза 1961 чыл түве. «...Орус дылга өөренир түве болгай, а сен ынчаар өөренип шыдавас сен...» дээш, мээн дилээмни ол ынчаарда хаңдырбайн барганынга көнчүг-ла хомудаан мен.

Ынчаарда бистиң Ак-Туруггдан мен ышкаш күзелин илереткеннерден 6 кижи Балгазынның механизация училищезинче өөренип чорупканнар. Оларның биррээзи—Кунгаа Пушкин менээ чагаа бижээн: «Училищеге амдаа курсантылар херек-тир, дүргеи чедип кел...».

— Шынап-ла «Күзээнин чедип алыр, сураанын тып алыр» деп улустун үлегер чугаазы бар болгай. Училищенин директорунга чеде берлимзе, ужур бар боор —деп бодангаш-ла, ынаар ол-ла дораан чорупкан мен.

Чорук-даа чогумчалыг болуп, директорнуң шиитпирлээни-биле училищениң чедиги бөлүүнге өөренип кире бердим. Өөрээшим-даа сүргей, күзелдин боттанып эгелээни бо-дур эвес бе кылдыр бодандым.

Баштайгы кичээлдер болуп эртпеледи. «ДТ-54» тракторнуң моторундан эгелээш, ооң бүгү кезектерин өөренип аптарыс. «СК-3»-түн жаткалынның тургузуун өөрендивис. Техниктиг билиглеривис шак ынчаар калбарып эгелээн.

Бир ай бурунгаар, 1962 чылдың декабрьның 15-тин хүнү—трактору башкарар эргелер дугайында билиивисти шылгаарының хүнү. Күрүне экзаменин өөрүм-биле кады чедишкиннг эртим. Үшкү класстың тракторист-машинизи деп шынзыдар документини ап үндүм. «Кан аттын» тынын тудар мергежилге бисти өөреткен училищевиске, ооң башкыларынга өөрүшкүвүсту илередир сөстерни тыппайн тургулаан бис. «Шын» солунну дамчыштыр оларга улуг өөрүшкүмнү база катап илередип, изиг байырны чедирдим. Механизатор-тракторист болур күзелим боттанган. Ам төрээн черивисте кээп тускай мергежилди ёзугаар ажылдап, техника септелгезинде киржип тур мен. Көдээ ажыл-агый продуктуларын көвудедиринге техниканың күүзүн долузу-биле ажыглаар дээш чуткулуг ажылдаар мен.

К. ДОРЖУ.

Улуг-Хем районнуң «УТКА 25 чылы» совхозунуң аныяк тракторизи.

ОЛАРДА ЭКИ

«Шекпээр» совхозтуң Бичe-Тей салбырында техника өөренир кежээки школа тургустунган. Кичээлдер организастыг чоруп турар.

Дыңнакчылар «ДТ-54» тракторнуң мотор кеззэн өөренип доосхан. Олар удаас тракторну ажылдадып, башкарарының кичээлдеринге эгелеп кирерлер.

Дыңнакчыларның аразында көдээ Совет даргазы эш Төгүс-оол, партия организациязының секретары эш Чүлдүм, библиотека эргелекчизи эш Чатчытлаа, совхоз бухгалтерлери Былдай-оол, Долгар, склад эргелекчизи Алдын-оол олар эң-не кызымаккай, эки өөренип турарлар.

Школаның дыңнакчылары тракторну, көдээ ажыл-агыйның кожуглуг машиналарын өөренип доосхан соонда агротехника чурумнарын база өөренирлер.

Т. ТАЛГАНЧИК.

Барыын-Хемчик район.

ҮШ ДАКПЫР МЕРГЕЖИЛ

Күш-ажылдың будуруқчулуун бедидери дээрге, коммунизм тургузуушкынунуң темпизин дүргедедир дээн ол деп, аныяк механизатор Апыр-оол Дары-Сүрүн эки медереп билир. Ынчангаш техниканы башкарып билир кылдыр өөренириңге улуг сонуургалдыын ол көргүскен.

Ол, 1959 чылда Кызылдың механизация училищезинге өөренгеш, тракторист-комбайнер мергежилди чедип алган. Техниканы будуруқчулуг ажыглаар дээш чарышка аныяк механизатор ийи чыл улаштыр идепкейлиг киржип, боду чоруур комбайн-биле сезонда 300 гектар черниң тараазын ажаап алыр дээн социалистиг хүлээлгезин 400—450 гектар кылдыр күүседип, мурнакчыларның одуруунга каттышкан.

Эш Дары-Сүрүн ооң соонда Шагаан-Арыг хоорайга дөрт ай хуусаалыг чолаачылар курузун база доосхаш, күскү дүжүт ажаап алыышкынының үезинде тараа сөөртүлгезинге эки ажылдаан.

— Техника чүүү берип болур болдур, ону шак ынчаар ажыглап билир ужурлуг бис—деп, үш дакпыр мергежилдиг ол аныяк механизатор сорук кириишкинниг чугаалап турар.

Х. НОРБУ.

«УТКА 25 чылы» совхоз.

Эрткен чыл Курскиниң синтетиктиг волокно заводунуң коллективинге күш-ажылчы улуг тиилелгелериниң чылы болган. Каш-каш миллион килограмм полиэфир лавсан смолаларны ажылдап кылган болгаш миллион-миллион килограмм лавсан волокнону алган. Бо болза планда көрдүнг�дыка хөй болганы ол. Чеди чылдың бешки чылында Курскиниң химиктери 1962 чылдыындан 20 хуу хөй продукцияны үндүрер сорулганы салган.

ЧУРУКТА: Штапель цехиниң дээре бүдүрүлгечизи комсомолчу Раиса Провская.

Фото О. СИЗОВТУУ. СЭТА-ның фотохрониказы.

ПАРЛАЛГАНЫ МАССАЖЕ

Совет парлалганың партийжи сезүнге, бүгү совет улус ышкаш, Тыванның ажылчы чоннары аажок ынактар. Солуннар болгаш журналдар бистиң амыдыралывыстың чарылбас кезээ, коммунизм тургузар дээш ооң демиселинге шынчы сүмелекчизи болгаш дузалакчызы апарган. 1963 чылдың парлалга чагылгазы ону база катап тодаргай көргүскен.

Республиканың ажыл-ишчилери бо чылдың солун чагылгазын чер болганга бедик идепкейлиг эгелээн турган болгаш чаа чылдың эгезинге чедир эрткен чылдың ол үеде турганындан 14 хуу хөйну бижиткен турган. «Правда», «Сельская жизнь», «Экономическая газета» болгаш республиканың солуннарын база, «Партийная жизнь», «Политическое самообразование», «Молодой коммунист» болгаш ниити-политиктиг база эртем-техниктиг өске-даа журналдарны республиканың ажылчы чоннары эткен чылдыындан хөйну чагытканнар.

Чурттакчы чоннуң ортузунга солун чагылдазын чорударынга партия, комсомол болгаш профэвилел организациялары улуг ажылды кылганнар. Олар 600 ажыг хөй-ниитичи солун тарадыкчыларын томуйлаан, ол хөй-ниитичилер боттарының организацияларынга, коллективтеринге, колхоз болгаш совхозтарынга тайылбыр массалыг ажылын калбаа-биле чорудуп, солун чагылдазын организастааннар. Ындыг ажылдың түүнелинде республиканың муң кижи бүрүзү-ле ортумаа-биле 430 экземпляр солун болгаш журналдыг болуп турар.

Баа-Хем районнуң ажыл-ишчилери солун чагылдазынга онза идепкейлиг болганнар. Олар эткен чылдыындан 21 хуу хөй чагылгалыг болуп, муң кижи бүрүзүнге онааштыр ортумаа-биле 600 ажыг чагылгалыг болуп турар. Ындыг эки түннел ала-чаагаар боду келбээн деп чүве билдингир. Маная партия, комсомол, профэвилел организацияларының, харылзаа конторазының болгаш ылангыя хөй-ниити тарадыкчыларның баш бурунгаар бодамчалыг, планныг организакчы ажылы, чагыкчылар-биле тайылбыр ажылы шиитпирлер рольду ойнаан. Бо бүгү ажылды СЭКП райкому шыңгыы контрольга албышаан, боттуг удуртулга, дузаны хүн бүрүде көргүзүп турган.

Тожунун анчылары, Эрзиниин малчыннары солун чагылдазынга база идепкейлиг киришкени-биле оларда ийи кижи бүрүзүнүң бирээзи чагылгалыг болган.

Солун тарадылгазының ажылынга харылзаажылар эштер А. Е. Лубашников, «Чодураа» колхозтуң почтачызы, комсомолчу Тумат Баир Өвүр районда башкы эш Донгак Сар-оол болгаш Бии-Хемниң ыяң ажыл-агый черинин ажылчыны эш Понамарева, «Мөрен» колхозта комсорг эш Севил Кара-оол болгаш өске-даа хөй эштер идепкейлиг киришкеннер.

Солун чагылдазының байдалы Барыын-Хемчик районга болгаш Бай-Тайгада багай болган. Солун чагылдазын ол черлерге озалдап чорткан. Харылзаа конторалларының ында начальниктери эштер В. К. Хитров болгаш А. Г. Белов олар хөй-ниитичи солун тарадыкчыларыбиле чогуур ажылды кылбааннар. Парлалга чагылгазының үезинде харылзаа конторалларының ажылын СЭКП райкому контрольдаваан. Ооң түүнелинде Барыын-Хемчик район муң кижиге онааштыр чүгле 360 чагылгалыг болган, а Бай-Тайга—чүгле 260. Ооң түржүк, Барыын-Хемчик районда чамдык хөй-ниитичи солун тарадыкчылары чагылгадан кирген акшаны болгаш документини өй-шаанда дужаавайн турган чүүл бар. Ооң уржуу-биле номчукчулар чагыткан солуннарын база озалдап ап турар апарган. «Тыва даг-дүгү» комбинатта радио дамчыдылгазының редактору турган, хөй-ниитичи солун тарадыкчызы К. Л. Сарыг чагыттырган солуннарының акшазын-даа, документизиндаа дужаавайн, бодунга ажыглапкаш, райондан өскээр чорупкан. Ооң түүнелинде 50 хире кижи чагыткан солуннарын албайн турар.

Республикада ниити чагылганың саны өскен болзажок, чамдык солуннар, журналдарга чагылда четпес болган. Чижээ, районнар аразының «Коммунистиг күш-ажыл дээш» деп солунну чүгле 2900 экземпляры чагыткан. Көдээ ажылагый талазы-биле солуннар, журналдарны көдээ ажыл-агыйның тускай эртемниглери безин эвээшти чагытканнар. Чижээ, Өвүр районда көдээ ажыл-агыйның тускай эртемниглери 30 ажыг кижи, олар боттарынга чүгле 4 чагылгалыг болганнар.

Массаның ортузунга парлалганы чагыттырарынга хөй-ниитичи тарадыкчылар улуг рольду ойнаан турар. Ынчангаш чер-черде партия, комсомол болгаш профэвилел организациялары бодунуң хүн бүрүдеги ажылының бир чугула сорулгазын совет өг-бүле бүрүзү чагылдалыг турарынче угландырып, организакчы ажылды күштелдирбишаан, хөй-ниити тарадыкчыларның ажылын контрольга ап, боттуг удуртулга база дузаламчыны оларга көргүзери чугула.

А. ДАВЫДОВ,

РСФСР-ниң Харылзаа министерствозунуң Тыва республика эргелелиниң «Союзпечать» киллизинин начальниги.

МУРНАКЧЫ КОЛХОЗТУҢ КИЖИЛЕРИ

Механизатор тускай эртемге бүгү-ниитиниң тускай өөредилгезин организастаар дугайында партияның болгаш чазактың шиитпирлери механизатор кадрларның белеткелинде байдалды дыка эжижидер. Бистиң колхозувустуң баштаар чери болгаш партбюрозу механизатор болурун күзээн 17 кижини Кызылче болгаш Балгазынче өөредип чоруткан.

Удавас часкы хову ажылдары эгелээр болгай. Колхозта бар 37 тракторларны ийи ээлчеглиг кылдыр доктаамал ажылдадырынга кадрлар чедишпес. Ынчангаш эткен чылдың декабрь эгезинде механизатор кадрлар белеткелиниң дугайында айтырыгны коммунистерниң ажык хуралынга чугаалашкан. Коммунистер хурал соонда механизатор тускай эртемге бүгүниити өөредилгени организастаарының ужур-дузазының дугайында колхозчулар ортузунга тайылбыр ажылын чоруткан. Ооң түүнелинде элээн хөй кижи трактор өөренир бөлгүмге адын бижиткен.

Декабрьның 15-те 26 кижи киржикчилиг трактористер бөлгүмү ажылдап эгелээн. Бөлгүмнүң кичээли неделяда 4 удаа болуп турар.

Курсантыларны колхозтуң удуртукчулары болгаш тускай эртемниглери өөредип турар. Трактор тургузуун механик эш Логинов башкылап турар. Өөредилге программазында агротехниканың чурумнарын өөренирин база киирген.

Көргүзүг материалдарының чогу башкылаашкынга элээн бергедээшкинниг болуп турзадаа, олар кичээлдерге тракторнуң кезектерин, чамдык өөредилге номнарын ажыглап турарлар.

Ф. ЛЕБЕДЕВ,

Бии-Хем районнуң «Искра» колхозунда партбюро секретары.

БАШТАЙ БИРЭЭЗИН...

Барыын-Хемчик районнуң «Большевик колхозунда техника өөренир бөлгүм 28 дыңнакчыларлыг. Кичээл аңаа организастыг эгелээн, Дыңнакчыларның аразында бот-оруглачарылгалыг хойжу бригаданың бригадирлери Севээн, Очур, колхоз бухгалтери Отугаш, склад эргелекчизи Бак-Кара, хову бригадири Доржу олар кичээлдерге үзүктел чок кээп турарлар.

Бөлгүмнүң ажылында четпес түве болза, янзы-бүрү маркалыг тракторларны шуптузун хары угда өөренип эгелээн ужурунда, мынчага чедир мотор кеззэн өөренип доосса-даа, практиктиг кичээлче ам-даа кирбээн. Шынында «ДТ-54» тракторну баштай өөренир турган.

Т. ТҮЛҮШ.

Чавыс даглар эдээнде «Большевик» көдээ ажыл-агый артелиниң сууру турун турар. Ону, кежээнин-не, имиртиңней бээри билек-ле электри оттары чырыдып кээр. Ол чырык дүнекиниң дыка ортынга чедир өшпес. Ооң чылдагазын моон ыкай тайылбырлай бээр бис.

Суурда ажыл-ишчилериниң күш-ажылчы шимчээшкини эртелиннне чер чырыйын турда эгелей бээр. Мында бүгү-ле кижилерге ажыл четчир. Ол дугайын чыл отчёдунуң саннары херечилеп турар. Колхозчулар янзы-бүрү ажылдарны бүдүрүп турган 343 муң рубль орулганы киирип алган. Колхозта чүгле коммунистер болгаш комсомолчулар чүс ажыг кижи. Бүгү күш-ажыл кылып шыдаарларының саны чартык муң чоокшулай бээр. Олар шупту-ла ажылдаар черлерлиг.

Шагдыр-оол Кара-Сал — ол күш-ажылчы улуг өг-бүленің мурнакчыларының бирээзи. Ол, трактор-хову бригадазын хөй чылдарда башкарып келген. Сагыш салыр ажыл-ла хөй. Ооң эргезинде чүгле тарылга шөлү безин 4000 гектар чедип турар. Удавас часкы тарылга эгелээр. Аңаа белеткел ажылдары чоруп турар. Шагдыр-оол ынчангаш орай чанып кээп турар. Бо хүннерде шай иже тыртып алыр безин чай чок. Кежээлерде бир-ле түве болган турар, аңаа база киржир. Ол база-ла чугула, ылангыя хуралдар, тодаргай экономика бөлгүмүнүң азы механизатор эртемге бүгү-ниити өөредилгениң кичээлдери болгулаар.

Бир мындыг кежээ болган черге таварыштым. Эш Кара-Сал конторага барып четтикпээнде-ле, кичээл эгелей берген деп дыңналган. Ол ынаар далажы берди. Кичээлге барып олуржуп четтигипкен. Ол, бо удаада трактор кезектериниң схемазын көрүп алыр дээш бешкыныи чоогунче олурып алган.

Кара-Сал-биле кады аныяк оолдар олургулаан. Тракторист-башкы Монгуш Тумен-оол ээлчеглиг кичээлдің темазын чарлааш, дыңнакчыларга мындыг айтырыг салган:

— Шимчедикчиниң (двигательдин) тургузуунун дугайын кым чугаалаарыл, че?

Эрткен кичээлдің дугайын Кара-Сал маная дораан-на сактып келген. Ынчалза-даа бо удаада айтырыгны харылаарын ол шиитпирлевээн. Маная бир дугаарында клуб эргелекчизи Анатолий Ондар сос алган. Оочур эш Шагдыр-оолга четкен. Олар трактор-нуң шимчедикчизиниң дугайын аңаа шак ынчаар четче тайылбырлажып алганнар. Дыңнакчыларның аразында эмнелге пунктузунун акушерказы Бакан Кара-Сал, школа директору Зоя Монгуш, колхоз конторазының кассири Өпей Кара-Сал болгаш өскелердаа бар. Олар моон мурнунда трактор кезектери-биле таныш эвес тургулаан, ынчангаш тетрадьтарынга демдеглелди дыка кичээнгейлиг кылып ап олургулаан. Солун кичээл билдиртпейн доосту берген. Дыңнакчылар тарап чаңгылаан.

Аныяктар клубче чоруп турлар. —Бистер база барып көөр бис бе. Бөгүн ында хереженнериниң күш-ажылынын делгелгези организастаттынган — деп, колхоз даргазының оралакчызы Иван Уванхоевич Көкей мени ынаар чалайдыр. Ындыг саналдан ойтөлап болбас. Ынчангаш эш Көкей-биле клубче базыптывыс.

Клубка кирип кээривиске, хөглүг-ле болду. Ында колдуунда-ла хереженнер чылган. Оларның аразында Бүрүмаа биле Сеңмит чоруп турдулар. Ооржак Бүрүңмаа — колхозта хереженнер чөвүлелиниң даргазы, ынчаарга Ооржак Сеңмит — башкы. Олар клубка аъш-чем делгелгезин организастааннар.

— Хереженнер чүгле инек саап билир эвес, а янзы-бүрү аъш-чемни база белеткеп билир херек. Ынчангаш өөредилгелиг делгелгени организастап турарывыс бо ийин — деп, эш Бүрүмаа чугаалай-дыр. — Мындыг янзылыг кежээлерни концерттер-биле доозуп турар бис — деп, клуб эргелекчизи Анатолий Ондар немеп чугаалады. Суурда бот-тывынгыр уран чүүлдүн аргистери хой. Олар эткен чылын 30 хире концерттерни чонга ойнап көргүскен. Ында бот-тывынгыр композитор-лар-даа бар. Ол бүгү болза чаа культураның демдектери-дир.

Бөгүүгү ажылдаштыг чурттагга дугайында өөрүшкү Иван Уванхоевичиниң хүлүмзүргүлүг, чазыкчаагай эрниилери-ле илдеп. Калбак кудумчуулаг чылаштажыл-ла ор бис. Ол арызында ажыл-керектер дугайын, ам чылдынар ажылдар дугайын ол хөреп-ле чорду.

—Бо суур дүрген-не өзүп келди. Ам чурттаганың 20 бажыннарын тудар бис. Колхоз даргазының оралакчызы болганында, тулуг ажылын шуут харылажып турар мен — деп, ол чугаалады.

Эштиң чугаазын сонуургаш дыңнап чораан, суур кыдыынга чедип келгенивисти безин мөхербээн-дир мен.

—Бажыңывыста чедип келдивис — дээш, эжим мени мурнай берди. Ээзинин соондан бажыңче кирип келдим. Делгем, арыг-силиг өрээлде олурган кадайы-биле болгаш уруглары-биле мени эш Көкей таныштырды.

—Улуг уруум бо чылын школаны доозар, ооң соонда Улан-Удэже өөренип чоруур деп белеткенип турар. Бистер база болардан тудаазын оралдажыр апаар бис. Бодум тодаргай экономиканың бөлгүмүнде өөренип тур мен. Колхозувус даргазы эш Куулар, парторганизация секретары эш Хаян-оол партияның дээди школазында заочно өөренип турарлар. Колхозтуң кукурузачызы Сандынмаа Куулар профессионал-техниктиг училищеде өөренип киргеи. Колхозтуң кежигүннериниң үжүүнүң бири-ле янзы-бүрү өөредилгелерде шак ынчаар хаара тут-тунган бооп турар. Ылаңгыя колхозтуң бодунда тодаргай экономика, СЭКП төөгүзү өөренир бөлгүмнер бар. Агрозооветөөредилге база чоруп турар. Көдээ аныяктарның кежээки школазы ажылдап турар. Суурнуң электризи ынчангаш дыка орайга чедир өшпейн тургулаар. Даг эдээнде турар ол мурнакчы колхозтуң кижилери өөредилгеже шак ынчаар чүткүп турар.

Н.ЧЕРНЫШЕВ.

ЧУРУКТА: колхозчу суурнуң омак-хөглүг аныяктарының бөлүүн көрүп тур силер. Олар механизатор тускай эртемниң бүгү-ниити өөредилгезинде киржип турарлар.

Фото авторнуу.

Чөөн-Хемчик район.

Күзенчиг аалчылар

* * *

Тес-Хем районнуң Эрзин суурунуң кудумчуларынга Александра Баирны бо-ла көрүп болур. Чоннуң парлалга чагылдазын, чагаа харылзааны ээлериннге өй-шаанда чедирер чугула херекке ол ам 2 чыл ажылдап келген. Эрзиниин чурттакчыларынга ол күзенчиг аалчы болуп турар.

Онаашкан ажылын ак-сеткилдиг күүсетпишаан, эш Баир хамаарышкан участогунда эки агитаторларның бирээзи. Бо чылдың чагылдаларынга чондан 80 ажыг бижидилгени организастаан.

К. ӨЛЗЕЙ.

«УТКА 25 чылы» совхозтуң Арыскан суурда Бадынзы Анай-оолдуң ак-сеткилдиг ажылын чурттакчы чон мактап турар. Арыг-Уаңуңнаан почтаны ногуур өйүнде барып ап, чоннуң чагаан солуннарын, журналдарын ээлериннге саат чок тарадып турар.

Моон-биле кады эш Б. Анай-оол чурттакчы чоннуң күзээнин ёзугаар бажыннарга радио киирер, үрелген шугумну, репродукторну эдер ажылдарны база чөрүдүп турар.

А. ДОЛБЫР-ООЛ.

БӨГҮН БО АРЫНДА:

ГСЧП-ниң уставыныңдугайында

★ ☆ ★

Капитал чурттарында ажылчы чоннарныңаңгы демиселдери

★ ☆ ★

Эрткен неделяда делегей байдалында кол-кол чүүлдер

ГСЧП-ниң VI съездизинге Э. Хонеккерниң илеткели

БЕРЛИН. (СЭТА). Германияның Социалистиг чангыс аай партиязының VI съездизиниң январь 19-та болган эртенги хуралынга партияның уставының дугайында илеткелди ГСЧП ТК-ның Политбюро кежигүнү, ТК-ның секретары Эрих Хонеккер кылган.

Социализмни калбаа-биле тургузар дугайында съездиниң хүлээп алган программазы чүгле ГДР-ниң ниитилел хөгжүлдезинге эвес, харын база бистиң партиявыстың амыдыралынга чаа үе-чаданы ажыдып турар дээрзин илеткелчи демдеглээн. Ол үеде партияның кол сорулгазы чүдел дизе, социалистиг ниитилел тургузуун, ылангыя улус ажыл-агыйын улам ынай хөгжүдеринге бүгү хамаатыларның киржиринге бүгү талазы-биле дузалаарында болур. Кижилер-биле ажылды эжиждер, улус массалар-биле харылзааны улам сырый тургузар, оларның чогаадыкчы инициативазын чүткүлүг углап башкарар талазы-биле бистин партиявыстың аргалыынга бедик негелделерни ол чорук салып турар.

ГСЧП болза делегейниң коммунистиг болгаш ажылчын шимчээшкининиң чардынмас быжыг кезии болурун чаа устав база катап бадыткап турарын Э. Хонеккер демдеглээн. Партия пролетаржы интернационализмниң принциптерин болгаш 1957 база 1960 чылдарда Москва чөвүлел хуралдарының шиитпирлерин быжыы-биле барымдаалап турар.

Илеткелчиниң демдеглээни-биле алырга, партийжи амыдыралын ленинчи норма-чижектерин чогаадыкчы ажыглаарынга, партийжи удуртукчу органнарның ажылынга коллективтиг болур чоруктун ленинчи принцивин улам ынай быжыглаарынга; кижиге чүдүүр чорукка болгаш оон-биле хөлбаштыр партияның иштики демократиязының үрээшкиннеринге удур демиселге үндезилээш иштики партийжи амыдыралды улам калбартыры уставта бижиттинген.

Съездиден уставты хүлээп алыр чорук партияга оон ажыл-чорудулгазының кол хоойлузун, политик-организастыг чепсекти бээр дээрзин уставты чугаалажып көрген чорук көргүскен деп илеткелчи медеглээн. Ол политик-организастыг чепсек Герман Демократтыг Республикага социализмни калбаа-биле тургузарының болгаш доозарының улуг программазын чедиишкинниг боттандырар арганы бээр.

Найыралды быжыглаар

ПЕКИН. (СЭТА). Кыдат биле Непалдың аразында кызыгаар шугумунун дугайында протоколга ат салыышкыны чоокта чаа Пекинге болган. Протоколга кыдат таладан КҮР-нүн Күрүне чөвүлелиниң премьериниң оралакчызы, даштыкы херектер министри Чэнь И, Непал таладан — министрлер чөвүлелиниң оралакчы даргазы болгаш даштыкы херектер министри Тулси Гири ат салган.

Национал хуралды тараткан

ПАРИЖ. (СЭТА). Чоокта чаа Того Республиканың түр чазаа бодунун баштайгы доктаалын парлап үндүрген.

ФП агентилелдин корреспондентизиниң Ломеден дыңнадып турарын ёзугаар алырга, президент Н. Грюницкийнин ат салганы ол доктаалга дүүштүр Того Республиканың Национал хуралын тарадып, республиканың конституциязын күш чок болдуруп турар.

Боттарының эргелери дээш демисел

АНГЛИЯ

Лондонның, Манчестерниң болгаш Ливерпульдуң 800 хире тудугжу ажылчыннары ажыл төлевирин бедидер дугайында негелдени деткип, Лондонга чыскаалды эрттирген. Чыскаалдың киржикчилери митингие резолюцияны хүлээп ап, демиселди үргүлчүлээринге быжыг шиитпирлиин ында илергейлеп турар.

Англияның бүгү электростанцияларының ажылчыннары, ажыл төлевирин бедидер дугайында боттарының негелделерин хандырарын чедип алырын оралдашпышаан, профэвилелдериниң барыын үзелдиг удуртукчуларының ыйыышкыны болгаш буржуаз парлалганың талазындан кыжаныг турзажок, оожум темпилер-биле ажылдаарын АКШ үргүлчүлеп турар.

Эрткен чылдың октябрьде Дагенемде автозаводка болган ажыл соксадыышкынның идепкейлиг киржикчилерин истеп сүреринден «Форд» деп америк автомобиль компанияның администрациязы ойталаваан. Профэвилелиниң төлээлекчилери-биле ужурашкан соонда бүдүүлге ээлериниң медеглээни: «35 ажылчыннардан чүгле 18 кижини ажылга катап киирер бис» дээн. Дагенемде автозаводтуң болгаш оон чоогунда турар бүдүүлгелериниң 400 ажыг цех даргалары митингини эрттирген. Бир эвес бүгү 35 ажылчыннарны ажылга катап киирбес болза ажыл соксадыышкыныи чарлаар деп профэвилелдерниң удуртукчуларын олар кыйгырган.

ФРАНЦИЯ

Францияның ажылчы чоннары, ажыл төлевирин улгаттырарын, ажыл неделязын кызырарын болгаш шөлээниң үргүлчүлээр үезин көвүдедирин негевишаан, бүдүүлге ээлериниге удур идепкейлиг демисежип турар. Ажыл төлевирин көвүдедир болгаш ажыл неделязын кызырарын негээриниң лозунунун адаа-биле дагжылар бир янзының ажыл соксадыышкының эгелээн — ажылчыннар, ажылдаарын соксатпайн турган, күш-ажылдың бүдүүркүлүүн дыка кудуладыр деп шиитпирлээн.

«Испано-Сюиза» деп автомобиль компанияның Парижте салбырының ажылчы чоннары болгаш «Пень яройя-Кюльман» трестиң дагжылары, боттарының эргелерин камгалавышаан, кыска үениң ажыл соксадыышкының чорутканнар.

ИТАЛИЯ

Италияның 40.000 дагжылары 48 шактың ажыл соксадыышкының чорудуп турар. Ажыл соксатканнар чаа коллективтиг керээни чарарын негеп турар. Ам итали дагжылларның ажыл төлевири үлетпүрүн өске адырларыныңдан 15—20 хуу куду, өске-даа европа чурттарныыдан дыка эвээш болуп турар дээрзин «Джустиция» солун айыткан.

АРГЕНТИНА

Аргентинаның эрге-чагыргалары ажылчы чоннарның эргелериниге удур чаа шаап халдаашкынны чоруткан. Буэнос-Айресте аъш-чем үлетпүрүүн, химия үлетпүрүүн ажылчыннарының федерациязын, суг хандырылгазының болгаш электроэнергияның ажылчыннарының профэвилелин, а ол ышкаш Авельянеда хоорайда химия үлетпүрүүн ажылчыннарының профэвилелин хораан. Ол профэвилелдериниң «коммунистиг болгаш кастрочу хөделиишкиннери» хоруушкунун чылдаа болган.

Хоругдаттырган организацияларның удурулгазы эрге-чагыргаларның кара туразында аажылалынга удурланыышкынны илергейлеп, профэвилелдериниң эргезин катап тургускүжете чедир ажылчыннар демиселин соксатпас» деп медеглээннер.

(СЭТА).

Ойтур шапкан

КАИР. (СЭТА). Солуннарның дыңнадып турары-биле алырга, Йеменниң девискээринче сөңгу таладан шургүп кирер дээн сауд-иордан хөлезиленикчилериниң чаа оралдажыышкының Йеменниң республика чазааның шериглери ойтур шапкан. Хөлезиленикчилер атказарлавышаан, бөө-чепсээн, оон иштинде хол болгаш станоктуг пулеметтарны октапкаш барган.

Йемен кызыгаарларда үргүлчүлеп турар өнчүк-чөнгөнин дугайында айтырыгны президент Саляль биле КАР-ның шериг-агаар күштерининң командылакчызы Сидки Махмудтун аразында болган ужуражыышкынга чугаалажып көрген.

Тунистен келдирткен

ПАРИЖ. (СЭТА). Алжирниң чазаа Туниске бодунун дипломаттыг төлээлекчизин келдиртир дугайында шиитпирни хүлээп алган дээрзин Алжирниң даштыкы херектер министри Хемисти радио дамчыштыр медеглээн.

Оон мурнуу чарыында тунис чазак Алжирде бодунун элчинин кыйгыртып апарганын Франс Пресс агентилел дыңнаткан. Президент Бургибаны өлүрер болгаш чазакты дүжүрер сорулганы салган турган сүлчээниң киржикчилериниң бирээзинге хоргадаар эргени алжир эргечагыргалар тывыскан дээрзин Тунистиң чазаа медеглээн.

Бижик билбес чорук

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). АКШ-тың кадык камгалал, чырыдыышкын болгаш социал хандырылга министри Антони Селебрезенин Вашингтонга чүве чугаалап турган медеглээни болза, америк өөредилгеде кризис дүвүрээзиниг хемчээлдерге четкен.

Оон айыткан сан-медээлерин ёзугаар алырга, АКШ-та 8 миллион ажыг кижи бижик билбес болуп турар; чүс-чүс мун ер болгаш хөрээжен кижилерниң мергежили амгы байдалдарга дүүшпестээн. Бо бүгү —чурттун экономиказынга таарымча чок салдарны чедирип турар.

ЧАМАЕВ ШҮҮЛГЕН

Эрткен дыштаныр хүнде профессионал-техниктиг училищениң спорт залынга Кызыл хоорайның тыва хүреш талазы-биле кышкы үеде бирги чери дээш хүрешке 32 мөге хүрешкен.

Аңаа «Спартак», «Буревестник» эки-тура ниитилелдериниң, профессионал-техниктиг училищениң, Улуг-Хем районда «Улуг-Хая» совхозтуң болгаш хоорайның албан организация, бүдүүлге черлериниң мөгелери бо маргылдаага киришкен. Кышкы үеде бир-ле дугаар чоруттунуп турар бо хүрешти айытты-нган шагында көөр дээн кызылчылар профессионал-техниктиг училищениң спорт залынга ыыгырт долу кылдыр чыглып келген. Хүреш хүндүскүнүн 3 шакта эгелээн.

Баштайгы салыгның эгезинде профессионал-техниктиг училищениң сургуулу Донтак Седип-оол залга девип үнүп келген. Ол бодунун удурланыкчызын капшагайы-биле кымны-даа мурнай октаан. Ол ышкаш, бирги салыгда Ховалыг Майдан-оол, В. Хамар-оол («Улуг-Хая»), Чамаев Күрүй-оол («Спартак»), Х. Сиирин («Буревестник») болгаш Чарындак Ким-оол (профессионал-техниктиг училище) олар боттарының таварышкан онагларын ша-даа четпейн эрес-капшагай октап, чараш хүрешкеннер.

Девииринин болгаш хүрежиринин арга-мергежилинин галазы-биле К. Чамаев, Х. Сиирин, Ч. Ким-оол, Х. Майдан-оол олар онзаланып, үшкү салыгның сөөлүнде дөртелээ арганнар.

Дөртү салыгда Х. Сиирин-оол биле Ч. Ким-оол, К. Чамаев биле Х. Майдан-оол таваржы бергеннер. Дөрт мөгениң кайылары-ла шылгарап үнер болду деп көрүкчүлер четтикпейн маңзп олурганнар. Үр-даа болбаанда шилиндектер көстүп келгилээн. Олар болза «Буревестник» биле «Спартак» эки-тура ниитилелдериниң мөгелери Чамаев биле Х. Сиирин олар болган. «Хартыгадан капшагай, тээлдигенден дезиг» деп, шаанда мөгелерни тыва улус ынчаар үнелээр турган. Арткан ийи шилиндектерни бо удаада ынчаар көрүп болур, солун болган. Чамаев чан-даа баштаар, чаа-даа тудар кижи болгай дижип көрүкчүлер оон талазында хирези илдең чугаалажып турган. Ынчалза-даа бо удаада Сиирин удурланыкчызын чая туткаш, бичиидеп-не кагбайн барган. Зал чангыс кижи дег улуг тынган. Ындыг болза-даа көрүкчүлерниң идегелин Чамаев ышкынмайн, бодунун бүүрелдиг аргазын ажыглап, Сиирнин чай алыспайн баргаш октаан, шүүлген.

Шүүлген мөге К. Чамаевти, үжүүрлешкен—Х. Сиирнини болгаш 3—4-кү черлерни үлешкен К. Ким-оолду, Х. Майдан-оолду спорт ниитилелдериниң болгаш организацияларының республика эвилелиниң чөвүлелиниң I—II—III чергениң дипломнары-биле тус-тузунда шаннаан.

К. АЛЕКСЕЕВ.

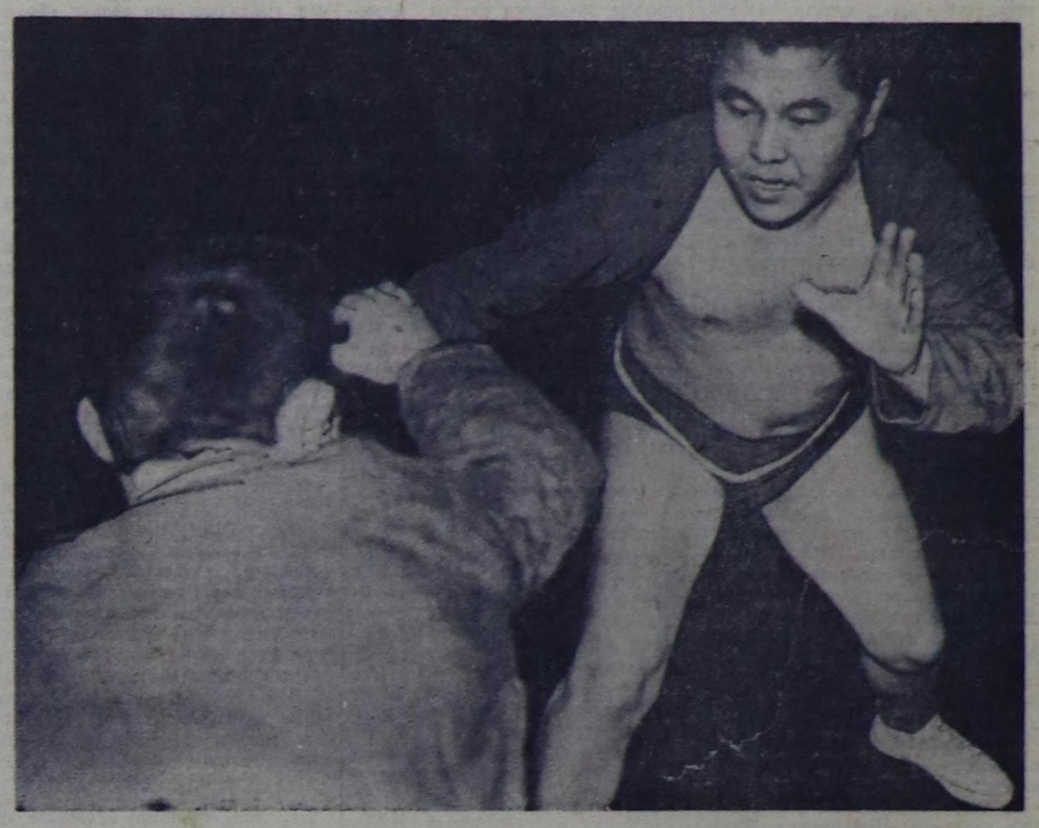

Чурукта: мөгелер К. Чамаев биле Х. Сиирин. Фото В. Красниковтуу.

Совет шыдыраачылар даштыкыда

Юрий Авербах биле Давид Бронштейн Голландияның Бевервийкте болуп эртип турар гроссмейстерлерниң хөл-шыдыраа фестивалында киржип турар. Бистиң гроссмейстерлеривистиң хөй хайым болгулаан саннары оларны улуг-ла өөдөлетпейн келген. Сес салыгның сөөлүнде көскү черде элледе оолдарның делегей чемпиону—югослав мастер Бруно Парма чоруп турар. Бронштейн — 4,5 санныг, а Авербах—аңаа чартык сан четпес. Бевервийкте хөрээженнернин шыдыраа маргылдаазы база эгелээн. Елизавета Быкованы тиилээн соонда, хөл-шыдыраа талазы-биле делегей чемпиону болган Нона Гаприндашвили ында бир-ле дугаар киржип турар. Оон ында чоогунда кады болуп турары бистиң мастерлеривис—Авербахтың болгаш Бронштейнниң шиитпирлиг ойнаарынга дузалаар-даа чадавас ирги бе?

(СЭТА).

Делегей байдалының допчулалы

ДЕ ГОЛЛЬДУҢ „АТОМНУГ" ЧУГААЗЫ.—БОТТУГ ЧӨРҮЛДЭЭЛЕР. АКШ-ТЫҢ ЫРАККЫ СОРУЛГАЗЫ.—КЕЗЕВЕСТИ КЕЗЕДИР. ЧҮТКҮЛ ӨСКЕРИЛВЭЭН.

Январь 14-те парлалга конференциязына президент де Голльдуң чугаазын барыын талакы чурттарның парлалгазы үүнүп-биле деңнеп биживээн дээр боор! «Каттышкан Штаттарны чан бөдүтпкан», «атлантика ниитилежилгениң чүрээнче бижекти киир шаапкан», Чаңгыс эвес, харын ийи «атомнуг бомба-биле» согугну таварыштырган дижип-даа турган. Ол чугааны долгандыр көдүрлүп үнген шуугаазын турзажок, буржуаз солуннар капитализм лагеринде чөрүлдээлерниң хаңызын боттуу-биле үнелеп көөрүн, харын оон туржук ол чөрүлдээлерни төрүттүүдүрген чылдагаанларны хандыр шинчилеп көөрүн канчан-даа күзевейн турар болгаш ону кылып-даа шыдавас. Де Голль бодунуң «хууда бодалын» чугаалаан деп чугаалажып турар; ындыг-даа болза чөрүлдээлерни политиктиг план талазы-биле көөрүп, а чөрүлдээлерни болдуруп турар экономиктиг чылдагаанларны ыыт чокка эрттирип турар.

Де Голльдуң чугаазы НАТО-га «ханы болгаш хоочураан кризисти» болдурар дээр дугайында бир барыын-герман солуннуң бижээн үүлү (ындыг бодал барыын талакы парлалгада иледе нептерээн) айтырыгның чаңгыс талазын айтып турары чугаажок. Үвениң алыс шынын болгаш утказын ап көргеш, де Голльдуң чугаазын бирги ээлчегде капиталистиг лагерьниң «ханы болгаш хоочураан кризизи» болдурган дээрзин демдеглезе чогуур. Француз президентиниң-даа, харын өй бедик албан-дужаалда олуруп турар өске кандыг-даа хамаарылгалыг эвес чоруун чарлаарын болгаш, оон чүткүлү Атлантикаже эвес, а Европаже угланган дээрзинге Англияның чөпшээрешкен турарын де Голль негеп турар» деп ол-ла «Фигаро» солун бижээн. «Ындыг болза-даа ол негелделер күүсеттинмейн барган, оон ужурунда Нассауга англи-америк дугуржулга харын Англияның чагыртырын күштелдирген... Американың агентизи болуп артарын кызымаккай күзеп турар нацияның диптиң шивээзинче киреринден дадагалзаары эргежок чугула», «Де Голльдуң бодалыбиле алырга, Эстабрук—Англия мыныңай белен эвес, ол чүл дээрге Англия Каттышкан Штаттар-биле болдунуң оңза харылзааларын соксатпаан дээни ол-дур» деп «Вашингтон пост энд таймс» солуннуң корреспондентизи бижээн.

Бодунуң чугаазында француз президент Каттышкан Штаттарның экономиктиг халдаашкынынның талазындан «дипке» кажанып турар айыылга хамаарыштыр бир-ле чүвениң дугайын чугаалаан. «Ниити рынокка» Англияның киргениниң болгаш ол рынокту ң «улам ыңай калбаргаынының» түңелинде американнардан хамаарылгалыг болгаш Америкага удурткан күштүг Атлантика ниитилежилгези алызында баргаш тургусбодап турар деп чүвеге бо бүгү чигзиниишкинни болдурбайн турар-дыр.

«Өскерлирин» болгаш «дипче чоокшулаарын» Англиядан негевишаан, президент чүгле чамдык бараанларга артык эргелиг тарифтерден Англияның ойталаарын эвес, а эң чугула чүүлдү, тодаргайларга, бирги эвелчегде Каттышкан Штаттарга идегел салыр политикадан Англияның ойталаан турарын барымдаалап турары ол-дур.

Канчаарга-даа барыын талакы чурттарның парлалгазының тайылбыры чогум-на шак ындыг тодарадылганы кылырына чигзиниишкинни болдурбайн турар. «Ниити рынокту» Америка болгаш Совет Эвилели-биле чергелештир «делегейниң үшкү күжү» болдурарын Францияның президентизи шырмайын турар дээрзин «Фигаро» солун демдеглээн. «Англия Каттышкан Штаттардан бодунуң бүүрүн хамаарылгалыг чаңгыс чоруун чарлаарын болгаш, оон чүткүлү Атлантикаже эвес, а Европаже угланган дээрзинге Англияның чөпшээрешкен турарын де Голль негеп турар» деп ол-ла «Фигаро» солун бижээн. «Ындыг болза-даа ол негелделер күүсеттинмейн барган, оон ужурунда Нассауга англи-америк дугуржулга харын Англияның чагыртырын күштелдирген... Американың агентизи болуп артарын кызымаккай күзеп турар нацияның диптиң шивээзинче киреринден дадагалзаары эргежок чугула». «Де Голльдуң бодалыбиле алырга, Эстабрук—Англия мыныңай белен эвес, ол чүл дээрге Англия Каттышкан Штаттар-биле болдунуң оңза харылзааларын соксатпаан дээни ол-дур» деп «Вашингтон пост энд таймс» солуннуң корреспондентизи бижээн.

Бодунуң чугаазында француз президент Каттышкан Штаттарның экономиктиг халдаашкынынның талазындан «дипке» кажанып турар айыылга хамаарыштыр бир-ле чүвениң дугайын чугаалаан. «Ниити рынокка» Англияның киргениниң болгаш ол рынокту ң «улам ыңай калбаргаынының» түңелинде американнардан хамаарылгалыг болгаш Америкага удурткан күштүг Атлантика ниитилежилгези алызында баргаш тургусту ң келир, ол удуртулга Европаның ниитилежилгезин дораан хаара тудуп алыр» дээрзин де Голль баш удур сагындырып турар. «Бо дээрге Францияның кылырын күзеп база кылып турар үүлү мырыңай эвестир» деп президент немеп чугаалаан.

НАТО-нуң «хөй национал ядролуг күштерин» тургузар дугайында Нассауга англи-америк дугуржулгага каттыжарындан де Голльдуң ойталааны болгаш бодунуң «тыртылдырарының ядролуг күштерин» тургузарынче оон кызымаккай чүткүлү база-ла америк албадаашкынга чагыртыр күзел чогундан болдунган. Француз туруш хөй санныг америк бөлүктерге күзенчиг эвес ышкаш... «америк офицерлериниң, тускай эртемниг-лериниң болгаш публицистериниң хөй санныг шуугаазының бистиң хамаарышпас чепсегленишкинивисти шыңгыы, энергиялыг шүүмүүлел эгелээн» дээрзин бодунуң чугаазында оон демдеглээни таварылга эвес.

Де Голльдуң «антиамериканчы» хөөннерин ажыр үнелеп көөрү, барыын талакы чурттарның чамдык хайгаарлакчыларының соон дарый де Голль «НАТО-ну чарылдырарын күзеп турар» деп бадыткаар болза шын эвес болгаш эйыылдыг болур ийик. Француз монополияларының эргеажыктарының шынчы илередикчизи генерал де Голль социализм лагеринге удур угландырган ол шериг блогунуң калчаалыг талалакчызы болбайнаан. Ындыг болза-даа капиталистиг лагерьде чөрүлдээлериниң боттуг шынары чогум-на харын боттарының хууда үзелдериниге чөрүштүр илереттинин турар, тус-тус монополистиг бөлүктериниң туружун камгалавышаан, чамдык политиктиг ажылдакчылар өске монополистиг бөлүглээшкиннериниң голээлекчилериби-ле шыңгыы чөрүлдээлерни кылып турарлар.

Амгы үеде капиталистиг делегейде адаан-демисел барыын-европа монополистер биле оларның океан ындында «эвилелчилериниң» аразында чидигленген. «Ниити рынок» бодунуң чидиг хылыжын социализм чурттарына удур угландырган деп чүве билдингир. Каттышкан Штаттар «Ниити рыноктуң» идеязын деткип тарының хүлээп көрбейн турар дугайын «Ниити рыноктуң» чурттарына баш удур сагындырган.

Ырак сорулганы салган америк планнарга удур де Голльдуң «үймээни» Вашингтонга удурланыышкынга таварышканы чаягаар билдингирдир. Ак бажың, күрүне департаментизи, Пентагон «Кезевести кезедир», НАТО-нуң болгаш «ниити рыноктуң» иштинге де Голльду чаасказанзырадыры-биле онза хемчеглерни ап турар. АКШ-тың тактиказы чүдел дизе, Нассауга кылган дугуржулганы НАТО-нуң аргалыг-ла болза хөй санныг кежигүннериниң талазындан деткирин чедип алырында болгаш дугуржулганы боттандырарынга баштайгы базымнарны кылырында болур. «Вашингтон пост энд таймс геральд» солуннуң хайгааракчызы Мардер Каттышкан Штаттар «бодунуң туржурунга» бүрүн шиитпирлиг деп демдеглеп, «АКШ, Англия, Барыын Германия, Италия болгаш өске-даа чамдык чурттар составтыг кылдыр «хөй национал ядролуг күштерин» тургузуп болурунуң дугайында бодалды чугаалаан.

Амгы үеде Лондонда шериг министриниң дузалакчызы Нитцеге баштаткан америк тускай эртемниглер биле англи генералдарның аразында «Нассауның планын» херек кырынга боттандырар дугайында чугаалажышкыннар чоруп турар.

«Хөй национал ядролуг күштерин» тургузарының идеязынга Бонунуң чүдүүр чоруун Каттышкан Штаттарның чедип апканын, Барыын Германияга чоруп турган күрүне секретарының оралакчызы Боллдуң НАТО-нуң ядролуг күштеринге «кады контрольдуң» перспективазы-биле сагыш човадып тургаш: кайшлер Аденауэрни бодунуң аайынга дораан киирип алганын кижи кайгаар чүве эвес-тир. АКШ-тың бодап турары ышкаш ындыг хевирлиг «хөй национал ядролуг күштер» (тодаргайларга америк контрольга бүрүн турар) ядролуг чепсектиң дугайын күзеп турар барыын-герман империалистерге канчап-даа таарышпас болбайнаан. Ындыг болза-даа олар мындыг принцип-биле хөделип турар: салааны сунгаш, холду сунуп болур, а оон соонда «атомнуг клубче» шургүп кирер болгаш ядролуг чепсекти бодунуң туралааны-биле башкарар. Бойнуң парлалгазы ол бодалдарның дугайын-шуут бижип турар.

Италия премьер-министр Фанфаниниң Вашингтонче аян-чоруун де Голльду тускайлаар дээр АКШ-тың бодалдарының планы кылдыр көөр болза чогуур. Фанфаниге кичээнгей салып турарының ёзузун көргүскен. Парлап үндүрген дыңнадыгда чугаалап турары болза, «Кеннеди биле Фанфаниниң кылган чугаалажыышкыннары оларга таарымчалыг болгаш боттуг байдалдарга» болгулаан, ынчаарга Итали премьер-министр «хөй национал ядролуг күштерни» тургузар дугайында АКШ-тың саналын «иледе соңуургал турган», а ол ышкаш «ниити рынокка» кирер дугайында Англияның дилээн деткээн».

Брюссельде январь 14-те катап эгелээн чугаалажыышкыннарның киржикчилери (ол хүн барыын талакы чурттарга болуушкуннар-биле ёзулуг-ла байлак хүн болган!), парлалганың дыңнадыгларын барымдаалаш ап көөрге, «ниити рынокка» Англияның киреринге хамаарыштыр де Голльдуң туружун бууру шаап турар. Ындыг болза-даа француз президент ону баш удур көрбээн дээ бодавас болза чогуур. Бо таварылгада де Голльдуң турештары быжыг: «ниити рыноктуң кежигүннериниң аразында шиитпирлер чаңгыс үн-биле хүлээп алдынып турар, ынчангаш де Голль «ниити рынокту» буза тепсир деп кыжаннырынга чедир кызымаккай чорукту илергейлеп турар. Англи болгаш америк планнар боттанган турар деп бодавайн турар. «Ниити рынок» талазы-биле эвилелчилериниң аразында чарлыышкынның болдуна берип болурун Француз парлалга ам безин илередипкен. Чижээлээрге, «Пари пресс-энтрансижан» солуннуң айтып турганы болза, бир эвес «ылдынып» аразында чарлыышкын херек кырынга болу берзе... ийи таланың экономиктиг дугуржулгаларынга идегээр апаар ужурлуг».

Кезевес де Голльду кезедирин Каттышкан Штаттар чедип ап шыдаар деп бе? Капиталистиг делегейниң хөгжүлдезинде айыткан угланышкыннар кандыг-даа таварылгада читпес. Империализм лагеринде боттуг чөрүлдээлер улам чидиглениp. Үвениң ужурун эң хандыр билип чоруур буржуаз хайгааракчылар ону билип турар. «Нью-Йорк таймс» солуннуң корреспондентизи Миддлтон, соңгу-атлантика ниитилежилгениң кежигүннериниң бот-боттарының аразында харылзааларының перспективаларының дугайын чугаалап турган, мынчаар айтып турган: «Европаны удургуруунун америк сорулгазы үе эрткен тудум-на бергедей бээр. Европа — аңаа Англия бар бе азы чок бе—үениң эртери-биле Вашингтонунуң удуртукчу айтыышкыннарынга дыңнангыр болур чоруктун эвээжээри чайлаш чок. Ол чоруг болза Европа... боду экономика болгаш политика талазы-биле иледе күүлүг единица болу бээри-биле таймылыр-латтынар».

С. ИВАНОВ.

(СЭТА).

АГААР болуу

Бөгүн республикага шоолуг эвес булуттарлыг, хар чагбас хүн болур. Хат кошкак. Агаарның температураз: республикага 27—32 градус, Кызылга—30—32 градус соок болур.

Редактор Д. Б. БАЙЫР-ООЛ.

КИНОТЕАТРЛАРГА

ЯНВАРЬ 23-те

«НАЙЫРАЛ»:

«Дагларда застава» 10, 12, «Сафра» (делгем экраныг) 2, 4, 6, 8, 10 шактарда.

«КАА-ХЕМ»:

«Маадырның дуңмазы» 11.15, 1.15, 3.15, «Шериг хөгжүмү» 5.15, 7.15, 9.15 шактарда.

«ЕНИСЕЙ»:

«Одиссейниң чер кезип чорааны» 2.30, «Куда сөөлүнде» 4.30, 6.30, 8.30 шактарда.

«ВОСТОК»:

«Аас-кежиктиг бол, Ани» 3.15, 5.15, 7.15, 9.15 шактарда.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Шетинкин-Кравченко кудумчузу бажын № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 24-63, редакторнуң оралакчызының 35-24, пропаганда киллизиниң 23—54, харыысалгалыг секретарының болгаш харыысалгалыг дежурныйның 23-35, көдээ ажыл-агый киллизиниң 25-38, партийжи амыдырал болгаш культура амыдырал киллистериниң 37-13, иштики информация киллизиниң 20-60, чагаа болгаш совет тургузуг киллистериниң 21-27, үлетпүр болгаш транспорт киллизиниң 22-64, бухгалтериянның 31-75, корректорларының 21-47. Солун келбейн барганда 32-75 телефонче долгаар.

ТС — 00021. Чагыг № 94 Культура министерствозунуң типографиязы